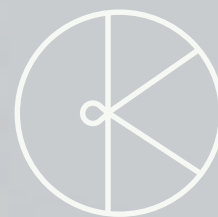

Konstnären

NUMMER 1 2022

SÁPMI

En gränsöverskridande nation
och dess konstnärer

Olof Marsja, detalj av *Tänk om Björnen är Solen och Solen är Björnen*, 2021.

Ställ ut och sälj din konst på Artely.se
0% i provision, årsavgift 2 500 kr. Ansök på artely.se/ansok

INNEHÅLL NR 1 2022

SILJE FIGENSCOU THORESEN:

"Jag kan fortfarande gå och vänta på att 'trenden' med det samiska kommer att gå över." Sidan 34

IN I VÄRMEN?

Sápmi synliggörs på flera fronter i samtidskonsten, Emil Åkerö pratar med några av huvudpersonerna om hur detta gått till. Sid 18.

GESTALTAREN

Carola Grahn: "Jag ville göra något som ser ut som inget ser ut där uppe." Sid 8.

FORSKAREN

Moa Sandström, om hur samisk konstaktivism är en del av en politisk kamp för dekolonialisering i Sápmi. Sid 14.

MATERIAL SOM KULTURBÄRARE
Konstnärerna Silje Figenschou Thoresen och Olof Marsja träffas i ett samtal om konstnärskapets relation till vad som anses samiskt och inte. Sid 18.

LULEÅBIENNALEN

♥ DOUDJI

De konstnärliga ledarna Christina Zetterlund och Onkar Kular om visionen för 2022 års norrländska biennial. Sid 32.

BILDUPPHOVS RÄTT

Sidan 44. Åsa Berndtsson:

"Upphovsrättsdirektivet som ska implementeras ger en unik möjlighet att jämna ut den skeva maktställningen på den digitala marknaden."

MAKTHAVAREN

"Det är viktigt att de generella trygghetssystemen anpassar sig till konst- och kulturskapares villkor." Intervju med kulturminister Jeanette Gustafsdotter. Sid 6.

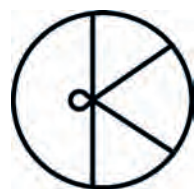
UTSTÄLLAREN Sara kulturhus i Skellefteå, en ny mötesplats för kultur i norra Sverige, visade nyligen grupp-utställningen *With Love* om natur, konst och framtiden. Sid 12.

FORZA SÁPMI! "Ambitionen är att samla en samisk världsbild", säger Katya García-Antón, curator för samiska paviljongen som öppnar i Venedig i april 2022. Olle Niklasson blickar in i en historisk utställning. Sid 26.

KONSTNÄRERNAS RIKSORGANISATIONENS
MEDLEMSSIDOR, sidan 40. Sara Edström:

"Men under hela uppväxten och i min ungdom var det ingen tvekan om att en måste söderut för att bli något. Konsten fanns i Paris eller i Stockholm. Inte här."

Bildupphovsrätt

Konstnärernas
Riksorganisation.

Chefredaktör:
Robert Stasinski
070-783 09 59
Ansvarig utgivare:
Robert Stasinski
Redaktör sid. 6-17:
Nora Hagdahl
Formgivare: Markus Edin

Medarbetare i detta nummer: Nora Hagdahl, Annie Jensen, Olle Niklasson, Emil Åkerö.
Omslagsfoto: Carl Ander
Korrektur: Johanna Lundeberg

PRENUMERATION
HELÅR 275 KR.
Teckna prenumeration på
www.kro.se.
Prenumerationsfrågor:
Eva Skarbäck, eva@kro.se
08-545 420 80
Annonser: Hans Flygare,
hans@annonshuset.se,
08-662 75 03

Redaktionen: Konstnären,
KRO, Hornsgatan 103, 9 tr,
104 62 Stockholm, e-post:
konstnaren@kro.se
www.kro.se
e-post: kro@kro.se
Tryck: Trydells Tryckeri AB,
Upplaga 9 500 ex
Tidningen ges ut av AB
Svensk Konstnärsservice

Robert Stasinski: "Det förtryck och begränsande av grundläggande rättigheter som det samiska folket utsatts för i hundratals år och som skildrats av en rad olika konstnärer och kulturskapare, riskerar nu att sänka sig över Ukraina."

I år uppmärksammar vi en mörk jubilar. För exakt 100 år sedan inrättades världens första statliga rasbiologiska institut i Uppsala, som under vetenskaplig mantel kategoriserade människor utifrån "ras", däribland samer, romer, finnar och judar. Ett sätt att särskilja och dela upp mänskligheten i vi och dem, svenskar och icke-svenskar. Detta var 100 år sedan, men ändå känns det som att vi precis startat vår kollektiva resa ner i detta mörka kapitel.

I romanen *Långa lappflickan* av Åke Lundgren beskrivs en särdeles historia, inte lika mörk som den i Uppsala, men en av grenarna på samma historiska träd. Historien om Christina Catharina Larsdotter (1819–1854), samekvinnan som väckte nationellt uppeende genom sin ovanliga längd – 218 cm – som blev hennes biljett runt Sverige. Här förvandlades hennes ovanliga utseende till en cirkusattraktion, en av dåtidens freakshows att ta betalt för.

Stor-Stina, som hon också kallades var även huvudpersonen i konstnären Mattias Olofssons performativa verk, från slutet av 90-talet, det första verket jag sett som tar sin utgångspunkt i den komplexa relationen mellan Sverige och Sápmi. I en serie performances och fotodokumentationer iklädde han sig svarta löslätor och en samedräkt och reste till en rad olika platser där han mötte människors blickar i en blandning av förundran och alienering. Samtidigt som han markerade sitt eget utanförskap genom att som man och icke-same iklä sig en samisk kvinnas attribut, gjorde Olofssons Stor-Stina mig medveten om skörheten i att förfrämliga en ensam individ, utsattheten i att låta hen bära en hel kultur och samhällets fördomar på sina axlar, hur resliga de än må vara.

Stor-Stina minns jag tydligast från fotografier tagna i Venedig, en plats där en mängd kulturer och traditioner krockat under århundraden, inte minst när konstnärer intar staden under Venedigbiennalen, som av en händelse startar några veckor efter att denna tidning går till tryck.

Här startar också detta nummer av KONSTNÄREN, på biennalen i Venedig där spansk-brittiska curatör Katya García-Antón öppnar den första samiska paviljongen i den Nordiska paviljongens minimalistiska byggnad. Konstnärerna Máret Anne Sara, Anders Sunna och Pauliina Feodoroff kommer visas där, vilket markerar första gången Sápmi representeras som land på biennalen. I flera texter och intervjuer fördjupas detta nyvakna fokus på en förtryckt del av vårt samhälle och dess konst och konstnärer. Det är en samevurm som, trots sina goda föresatser, ibland tenderar att tvinga in samiska konstnärer i ett narrativ som de inte valt. Bland allt det jag tagit med mig i arbetet med detta nummer är ansvaret det viktigaste. Ansvaret för att fråga, att söka upp, att inte ta för givet och att ständigt utmana min okunskap. Till alla som på olika sätt bidragit till detta nummer: Giitu!

DEN 24 FEBRUARI, ett par dagar före tryck av denna tidning startade kriget mot Ukraina och plötsligt fick detta nummer en skrämmande relevans. Det förtryck och begränsande av grundläggande rättigheter som det samiska folket utsatts för i hundratals år och som skildrats av en rad olika konstnärer och kulturskapare, riskerar nu att sänka sig över Ukraina.

Samma förtryck och ofrihet som den ryska ledningen tvingar in sin egen befolkning i och vill tvinga in den ukrainska befolkningen i, speglar det som i generation efter generation drabbat samerna. Vi stödjer frihetskampen och de fria konstnärerna i både Ukraina och Ryssland mot kriget och mot politiskt och militärt förtryck! ●

Robert Stasinski
Chefredaktör

Den samiska flaggan antogs vid samekonferensen i Åre 1986. Den valdes via en tävling, och vinnarbidraget skapades av konstnären Astrid Båhl från Skibotn i Norge. Flaggans färger, röd, blå, grön och gul kommer från den traditionella samiska dräkten, koltan och används i hela Sápmi.

Redaktör: Nora Hagdahl

LÄSTIPS Dekolonisering och konsthistoria

Arts-Based Methods for Decolonising Participatory Research

RED. TIINA SEPPALA, MELANIE SARANTOU, SATU MIETTINEN
ROUTLEDGE, 2021

Läsaren utmanas med ett gäng texter som undersöker om konstnärliga

metoder kan vara ett sätt att skapa mer demokratiska forskningspraktiker. Många infallsvinklar i debatten kring hur man avkolonialiserar forskning, exempelvis John Savios konst som en del i den tidiga avkolonialiseringen av Sápmi.

Samisk kunst og norsk kunsthistorie: Delvise forbindelser

MONICA GRINI
STOCKHOLM UNIVERSITY PRESS, 2021

Monica Grini är universitetslektor i medie- och dokumentationsvetenskap vid

universitetet i Tromsø. Hennes senaste bok undersöker på ett gediget sätt hur samisk konst har framställts i norsk konsthistoria. Det är den första monografin över hur samisk konst representerats i historien.

3 INSTITUTIONER FÖR KONST I SÁPMI

1. Dáiddadállu är en konstnärsdriven organisation och ett kollektiv i Sápmi som arrangerar olika kurser för sina medlemmar men gör även publika evenemang.

2. Sámi Dáidda-guovddáš eller Samiskt center för samtidskonst etablerades 1986 och är idag världens ledande institution inom området. Syftet är att främja samisk samtidskonst i Europa. I år visas konstnärer som Marita Isobel Solberg och Tomas Colbengtson.

3. Urfolksspår är ett internationellt residensprogram för urfolkskonstnärer inom olika discipliner initierat av Sjungaregården och Tomas Colbengtson för att stimulera det samiska kulturlivet.

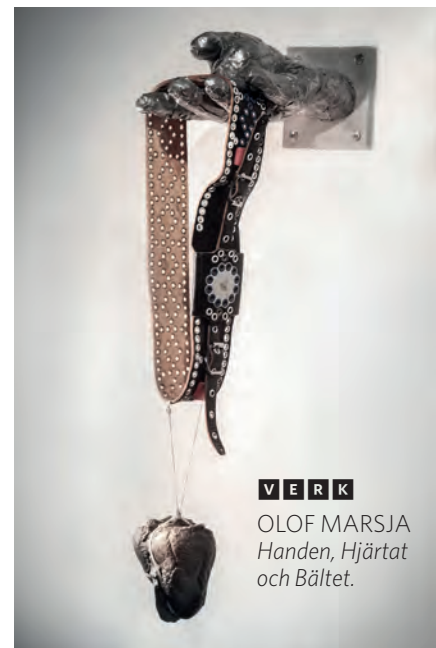
”Vi är glada att *Poala-Ánde*, Anders Poulssons trumma, blir kvar hemma i Sápmi. Nu kan vi berätta och visa vår historia på våra egna villkor.”

Sametingets ordförande **Silje Karine Muotka** efter beslutet att Danmark fört tillbaka ägandet av den mördade shamanen Anders Poulssons trumma till Sápmi, Radio Nordkapp den 25 januari 2022.

Hantverk på Bonniers konsthall.

Fram till april visas konstnären Outi Pieskis konsthantverk på Bonniers konsthall i Stockholm i en soloutställning som utforskar det kollektiva skapandet, tradition och natur.

VERK

OLOF MARSJA
Handen, Hjärtat och Bältet.

FOTO: ELISABETH OHLSON

Dialogutställning på turné.

I december visades utställningen *Arctic highways* för första gången för publik i en före detta banklokal vid Ektorp centrum i Nacka. Nu ska utställningen, som är en dialog mellan det samiska och ursprungsbefolkningar i USA och Kanada, ut i världen. Första stoppet: Washington.

”Tillgången till kultur i unga år påverkar bildningsresan”

Jeanette Gustafsdotter har på några få månader som Sveriges kulturminister hamnat i blåsväder genom flera utspel och intervjuer. I jakten på vilka värden som format och drivit henne har KONSTNÄREN ställt några frågor om konstnärens roll, om vad hon är rädd för och vad som är valårets konstnärliga knäckfråga.

I din roll som kulturminister, är det någon speciell erfarenhet eller kompetens som du skulle vilja lyfta fram som format din konst- och kultursyn idag?

– För mig kommer det alltid att vara det lilla filialbiblioteket i Furulund. Det hade allt från konstutställningar till bokcirklar. Furulund är litet så det var egentligen den enda platsen vi hade där jag växte upp. Det var vanligt att lokala konstnärer ställde ut där. Sedan är jag uppväxt med otroligt många besök på konsthallar. Min pappa hade ett djupt engagemang för konst och jobbade också med konstnärer. Han arbetade som faktor och hade ett stort intresse för bildberättande. Han brukade ofta ta med mig till Danmark för att gå på Louisiana. Sedan får vi inte glömma Konstrunda på Österlen. Jag tror inte att jag har missat något år av denna, förutom under pandemin, såklart.

Finns det någon fråga för konstnärer som du vill lyfta som särskilt viktig under detta valår?

– Kulturskolan – som formar våra unga och blivande konstnärer – är mycket viktig. Den socialdemokratiska kultursynen bygger på övertygelsen att alla i samhället ska ha rätt till att både ta del av och utöva kultur. Detta gäller i synnerhet våra barn och unga, eftersom vi vet att tillgången till kultur i unga år påverkar den fortsatta bildningsresan.

– Sedan vill jag också särskilt lyfta konst- och kulturskapares villkor som är en viktig fråga inom kulturpolitiken. Det är viktigt att de generella trygghets-

FOTO: KRISTIAN POHL/REGERINGSKANSLIET

Jeanette Gustafsdotter

är i grunden jurist med specialisering inom medie- och immaterialrätt samt tidigare verksam som journalist. Hon kommer nyligen från jobbet som generalsekreterare för Riksförbundet Sveriges Museer.

systemen anpassar sig till konst- och kulturskapares villkor, vilket en statlig utredning för närvarande tittar på. En viktig åtgärd för att stärka konst- och kulturskapares trygghet är att öka antalet stipendier inom kulturområdet samt att se till att dessa blir sjukpenninggrundande samt att vi behöver värna upphovsrätten och kulturutövarnes möjligheter att försörja sig.

Ser du redan idag en kulturpolitisk fråga som kommer att väcka debatt och skilja de olika blocken åt inför valet?

– Jag kan ge dig ett mycket konkret exempel. Synen på konstnärlig frihet och armlängds avstånd skiljer oss åt.

Vi socialdemokrater kommer alltid att försvara den konstnärliga friheten. Det är en förutsättning för den kreativa processen, och att garantera denna frihet är politikens viktigaste uppgift. I Sölvesborg, där Sverigedemokraterna styr kommunen, vill man inte att kommunen ska köpa in vad de kallar ”provocerande samtidskonst”. Dessa konservativa åsikter hör inte hemma inom kulturpolitiken, anser jag.

Hur ser du då på utvecklingen i övriga Europa och världen där anti-demokratiska rörelser och politiska strömningar växer och får utrymme?

– Den är djupt oroväckande. Konstnärers skapande och yttrandefriheten hör ihop. När yttrandefriheten på olika sätt inskränks så är det ytterst demokratin som drabbas.

Hur skulle du beskriva konstens och konstnärers roll i samhället idag?

– Först och främst har det varit en otroligt svår period för konsten och konstnärer i och med pandemin. Man har kanske inte kunnat ha sina utställningar som det har varit tänkt. Man har inte heller kunnat möta sin publik, men från och med februari har vi återigen kunnat gå på utställningar igen och jag har längtat efter det!

– Konsten har en viktig roll i samhället eftersom den speglar vår omgivning och hjälper oss att förstå nya perspektiv och med tanke på att en del i samhället vill begränsa dessa perspektiv, är konstens kraft viktigare än någonsin.

Robert Stasinski

"En av
de främsta
skulpturparkerna
i världen"
NY Times

Beatrice Alemagna, ur *Vi går till parken*, 2021

5 mars – 1 maj

Beatrice Alemagna

5 mars – 18 april

Martin Jacobsson
*Queen of F*cking
Everything*

Året runt i skulpturparken

Marina Abramovic
Igshaan Adams
Miroslaw Balka
Gunilla Bandolin
Rana Begum
Anna Camner
Janet Cardiff
Kari Cavén
Hannelie Coetzee
Jacob Dahlgren
Marianne Lindberg De Geer
Nathalie Djurberg
& Hans Berg
Latifa Echakhch
Juan-Pedro Fabra
Guemberena
Carolina Falkholt
William Forsythe
Gloria Friedmann
Poul Gernes
Cris Gianakos

Antony Gormely
Dan Graham
Tue Greenfort
Charlotte Gyllenhammar
Ann Hamilton
Molly Haslund
Carl Michael von Hausswolff
Jeppe Hein
Jene Highstein
Malin Holmberg
Jenny Holzer
Jan Häfström
Henrik Håkansson
Michael Joo
Tadashi Kawamata
Kimsooja
Per Kirkeby
Bernard Kirschenbaum
Klara Kristalova
Lone Larsen
Maya Lin
Mikael Lindahl
Martina Lowden

Katarina Löfström
Melissa Martin
Allan McCollum
Thom Merrick
Richard Nonas
Yoko Ono
Roxy Paine
Srinivasa Prasad
Martin Puryear
Andrea Ray
Carl Fredrik Reuterswärd
Raffael Rheinsberg
Jason Rhoades
Jorge Satorre
Kathleen Schimert
Sarah Schwartz
Esther Shalev-Gez
Ann-Sofi Sidén
Birgitta Silfverhielm
Melanie Smith
Pål Svensson
Jan Svenungsson
Fredrik Söderberg

Anne Thulin
Hanne Tierney
Sissel Tolaas
Marianna Uutinen
Stefan Wewerka
Robert Wilson
Dan Wolgers

**Lokalt & ekologiskt
Designshop
Mathantverk
Lunchcafé**

wanaskonst.se

GESTALTAREN **CAROLA GRAHN**

Kampen om det offentliga rummet

VAR Ruskola, Övertorneå kommun

NÄR Invigt 2021

BUDGET 400 000 kr

När jag ringer upp Carola Grahn för andra gången på en vecka för att prata om hennes senaste offentliga gestaltning Kämpa är hon mitt uppe i installeringsarbetet på Moderna museet inför utställningen Svenska Förvärv (som öppnade i februari). Utsmyckningen, en neonskylt i rött och gult, är placerad ute i ett "ingenmansland" i Övertorneå kommun. Vi har ett långt samtal om den offentliga konstens roll i samhället, vad som kan gå fel när man jobbar med offentliga gestaltningsuppdrag och om uppdragsgivarens ansvar att förmedla och förankra.

Berätta lite om verket Kämpa!

- Jag är ju från glesbygden, från Jokkmokk, och även om Tornedalen och Jokkmokk inte riktigt är

samma sak så kände jag att detta var ett uppdrag hyfsat i mina "hoods". Jag identifierar mig jättemycket med kulturen där uppe, så när jag gjorde verket tänkte jag mycket på mig själv; det är ett verk dedikerat mitt eget ungdoms-jag. Jag ville göra något som ser ut som inget ser ut där uppe, därför började jag tänka på neonskyltar, billboards, Hollywood och Los Angeles. Jag ville ta det där filmiska men placera det i det här karga landskapet på glesbygden i Tornedalen. Jag tyckte det var en spännande och kul grej att de ville sätta ett verk "in the middle of nowhere", om du fattar vad jag menar. För mig är konstverket inte bara själva skylten, utan hur landskapet spelar tillsammans med verket.

FOTO: MARCUS STENBERG

– Det är inte tänkt som ”åh ni stackars satar, kämpa!”, utan jag tänkte mer på den inre kampen. Jag tycker att man i glesbygden är mycket mer utelämnad till att själv fixa saker än vad man är i stadsmiljön. Allt från hur långt det är till vården och föda barn till att få hjälp när man mår psykiskt dåligt. Man får liksom reda ut det själv eller fråga sin släkting, så verket är en kommentar till det.

Hur fick du uppdraget?

– Jag blev uppmanad att söka. Jag fick ett sådant där mejl, ”Hej, vi tycker du ska söka det här”, om jag minns rätt. Så då sökte jag det. Sen valde de tre konstnärer som skissade, och av dem blev det jag som fick uppdraget.

Du har jobbat med offentliga gestaltningar vid ett

flertal tillfällen genom åren, vill du dela med dig lite av dina erfarenheter kring hur det är att jobba med offentlig konst?

– Jag tänkte på det här efter att vi pratade sist – liksom, åh shit, vad ska jag säga? Det finns mycket att säga om detta, och alla uppdrag jag fått, men samtidigt vill man ju inte lämna ut sina uppdragsgivare, eftersom man samarbetat ihop. Så det är en svår avvägning, man vill ju inte göra ner någon som har betalat en för att göra ett verk.

Vill du berätta lite mer specifikt om processen kring verket i Tornedalen?

– Grundproblematiken i det här fallet var att man utlyste ett platsspecifikt verk på mark man inte äger. Man vågade göra detta eftersom projektledaren hade god relation med den privata markägaren. Samtidigt som verket står färdigt att installeras och pressreleasen går ut går dock projektledaren i pension och en ny projektledare tillsätts som tänker annorlunda och har helt andra kontakter i bygden. Det är rätt litet här, och folk känner folk, och till saken hör att det tidigare har satts upp ett konstverk som inte blev så omtyckt av många i området. Det var svårt att förstå varför, men helt från ingenstans vill grannarna då inte längre ha verket – de känner sig överkörda.

– Då sitter kommunen alltså med ett konstverk som redan är producerat av mig och bara ligger i ett förråd redo att sättas upp men som bygden inte vill ha, fast de inte vet vad det är. Men kommunen äger inte marken det ska stå på, så de kan inte sätta upp verket. Då blir man ju som konstnär ... eller i all fall jag blev ... rätt så trött. Med i bagaget har jag det ojorda verket i Göteborg. Jag upplever att problemet med personalbyte är återkommande när jag jobbar med sådana här uppdrag och att ett sådant skifte blir extra svårt när ett projekt stöter på problem på vägen, som alla projekt gör.

Vill du berätta om verket i Göteborg?

– Verket hette *Rättvisans park*, det var tre stensculpturer utanför Regionens hus mitt i Göteborg. På den största stenen stod det inristat i osnygg handstil ”Krossade under denna sten ligger rasister, homofober, kvinnohatare, djurplågare, mobbare och mitt ex”. Det var en reflektion över hur tankar om ett rättvist samhälle kan blandas ihop med en personlig upplevelse av att känna sig förnärad, hur det kan låta på nätet i vår tid.

Det låter ju ändå ganska kul och humoristiskt, men jag antar att inte alla upplevde det så?

– Ja, jag tyckte det var kul, men samtidigt var jag väl lite naiv. Verket utlystes som en stor tävling, och när jag först lämnade in skissen tänkte jag ”de kommer aldrig anta det här, det är för vågat och ▶

GESTALTAREN **CAROLA GRAHN**

”Jag är ödmjuk inför att människor har åsikter om det som tar plats i det offentliga rummet.”

svårt”. Jag blev positivt överraskad att de gjorde det, men i slutändan föll de på eget grepp. Det var ordföranden i styrelsen, alltså en person som inte jobbar med konst, som blev jättenervös över verket. Det hela avslutades med ett svagt argument om att ”de vårdar mobbare i regionen” så verket ”stred mot deras värdegrund” och de kunde därför inte sätta upp det. Jag kände ju bara ”vad är det ni tror står på den här stenen?”. Men det blir en tolkningsfråga, har jag fått inse. Vilket bara gör verket mer komplext.

Vad är dina tankar kring hur verken har mottagits?

– I fallet med *Kämpa* så visste ju folk inte vad som skulle komma upp, men skrällen inför att det ska komma konst var så stor att hela projektet kunde sättas på is. I en storstad har man ju inte så mycket att säga om kommunen vill sätta upp ett konstverk utanför ditt fönster, men helt plötsligt på glesbygden så tycker man att ”det här är ju min utsikt”. Jag tycker dock att små orter får oförtjänt mycket skit i sådana här debatter för att de inte ”förstår konst”. Min uppfattning är att Region Väst var precis likadana. Det handlar ju om förankring. Man har som konstinköpare inte lyckats förankra det man köpt in på platsen det ska vara. Jag tycker inte att det kan ligga på mig som konstnär, utan det måste vara uppdragsgivarens ansvar. Jag tror att branschen skulle behöva ha ett snack om det. Man ser ju massa offentliga konstverk som får massa skit hela tiden, och om verken får stå kvar till slut handlar ofta om hur uppdragsgivaren har klarat av att hantera den negativa kritiken, om de har förberett sig och klarar av att hoppa upp på sin häst till konstens försvar.

Kan vi ha vilken konst som helst i det offentliga rummet?

– Jag tycker att det kan vara bra att som konstnär tänka på att det är skillnad mellan att ställa ut ett verk på en konsthall och att placera det på torget. Alltså, vill jag ha vad som helst utanför mitt fönster egentligen? Nej, det vill jag inte. Jag är ödmjuk inför att människor har åsikter om det som tar plats i det offentliga rummet, det är ju mycket närmare förknippat med ens identitet.

FOTO: MARCUS STENBERG

– Jag tänker på Zlatanstatyn eller alla de amerikanska monument som nyligen rivits ner. Jag tror att man ska tro på konsten, att det gör skillnad vad som finns i parken eller på torget och att det spelar roll om det är en vit gubbe på en häst som har mördat massa människor. Det måste tas på allvar. Jag gillar inte när man går hela vägen och tänker att konstnärer får göra vad de vill. Jag hör kollegor säga ”de förstår inte konst”, men jag tycker att det är ett ganska arrogant sätt att se på saken. Sen kan man ju såklart som konstnär inte vara en ”pleaser”. Framför allt tycker jag att det finns utrymme att ha mycket intressantare diskussioner om hur konsten möter samhället än vad vi har just nu.

Riskerar man att den offentliga konsten blir för tråkig om den inte får uppröra?

– Ja, för mig är det inte så konstigt att jag efter Göteborg istället skriver ”kämpa” i någon klatschig färg, någonstans är det ju ett slags själv censur tror jag. Det är svårt att fortsätta vara modig, rapp och vilja säga något om samhället när uppdragsgivare inte klarar av att försvara det man gör. Självklart är det tråkigt om offentlig konst endast kan vara dekorativ, vilket den tenderar att bli. Konsten ska vara fri, annars kvävs man ju! Men jag tycker att vi borde ha fler samtal kring vad som är bra och dålig offentlig konst, för då vågar vi också säga att varken du eller jag egentligen gillar all konst i offentligheten. Inställningen att all konst är bra fungerar uppenbarligen inte. Det tycker egentligen ingen!

Nora Hagdahl

THIS 4 ALL LAND

19 MAR – 19 JUN

Hanni

Kamaly

Mona

Hatoum

SO MUCH

SO MUCH

I WANT TO SAY

SO MUCH

I WANT TO SAY

I WANT TO SAY

19 FEB – 19 JUN

Besök även *Mona Hatoum – Revisit* på Magasin III Museum for Contemporary Art i Frihamnen.

Fri entré | © Universitetet | www.acceleratorsu.art

Accelerator drivs av Stockholms universitet och stöds av Magasin III
Museum for Contemporary Art samt Familjen Robert Weils Stiftelse.

**ACCELE
RATOR**

Stockholms
universitet

UTSTÄLLAREN **PER ISAK JUUSO**

With Love

VAR Sara kulturhus, Skellefteå
NÄR 8 september 2021-22 maj 2022

Den 8 september 2021 smygöppnade nya Sara kulturhus i Skellefteå, en ny mötesplats för kultur i norra Sverige. With Love är MAN:s, Museum Anna Nordlander och Skellefteå museums filial i Sara kulturhus, första utställning på kulturhuset. Grupputställningen, kurerad av Maria Ragnestam, talar om natur och framtid genom konstnärskap som Sara Bjarland, Elina Waage Mikalsen och Per Isak Juuso. Här berättar den uppmärksammade svensk-samiska konstnären och duodjaren Per Isak Juuso, bosatt i Mertajärvi, om utställningen och hur det är att arbeta som konstnär på avlägsna platser.

Berätta om din medverkan i utställningen With Love på Sara kulturhus i Skellefteå!

– Jag träffade Maria när jag besökte hennes senaste utställning. Det var där hon gjorde en förfrågan om att låna mina humoristiska verk, om det nu är humor i det eller något annat. Det var ju helt okej för mig. Verken är skovlar som jag gjort till två pannben av älg med plastmaterial på. Skovlarna använder jag i mina objekt, rosenstocken från slaktdjur eller fällhorn är behaglig att jobba med. Verket är till viss del ett inlägg om troféjakt, jag har aldrig gillat det, även om jakt här uppe för

många är en nödvändighet. Sedan tänkte jag på vad det finns mest av i samhället nu för tiden, och det är väl plast. Plast i överflöd – i älven, i jokkar, i fjällmiljö och i haven. Kanske alla älgar är plast till slut, så mycket plast som de får i sig, och då blir det väl så att jag tillverkar skovlar av plast? Det är ett inlägg kring vad det är vi håller på med egentligen, en trofé som ska få en att fundera. Och nu när covid härjar så har kranier fått munskydd, så de inte blir smittade. De måste vara friska när de kommer hem igen!

Hur har samarbetet med institutionen gått? Har MU-avtalet följts?

– Jädå! Jag har ju bara haft kontakt med Maria Ragnestam, och det har fungerat utmärkt. Man får ju ett vederlag, som alltid.

Du arbetar ju i hantverkstraditionen duodji, och har under åren hittat olika spännande sätt att föra in samtiden i hantverken. Hur influeras du av samtiden i ditt skapande och vilken plats har traditionen?

– Jag har hållit på i 35 år nu och livnärt mig på det här. Traditionen är min starka grund, och den brukar jag mycket men under åren så förändras den lite, då man hela tiden tillför något nytt. När det kommer till knivarna brukar framsidan vara väldigt traditionell, men på baksidan kan man

FOTO:ÅJTTE

Per Isak Juuso

göra något eget inlägg. På senare tid har jag kört med vindkraftverken som placeras i fjällen och lämnas huller om buller, och alla renar och alla djur går vilse i fjällen på grund av dem. Vindkraften är ju bra, men den måste ju placeras nära dem som brukar den och där det blåser, och egentligen är väl det långt med kusterna. Men där vill de ju inte ha vindkraftverk, de vill hellre placera dem här uppe i renbetesland för att de tror att det är tomt här. Med det finns massa djur och natur som har sin bostad i fjällmiljö, inte bara ren utan älg, smågnagare, insikter och små, små blommor som man måste ha förstoringsglas för att hitta. När vindkraften placeras fel så tar man död på dem. Men ibland handlar baksidorna på knivarna om andlighet istället, men börjar vi prata om det hamnar vi i ett samtal på tio timmar.

Har intresset för duodji blivit större de senaste åren, tycker du?

– Jag kan ju bara prata för mig personligen, och intresset för min konst har definitivt ökat med åren, men produktionen blir mindre och mindre, på grund av omständigheter. Det finns en tid före och en tid efter omständigheterna.

Hur ser den lokala konstscenen ut där du bor?

– Det finns ingen lokal scen, men tar man en radie på 20 mil, då börjar man få någonting. När man bor i periferin, som man säger att jag gör även om jag inte upplever det så, så måste man alltid ha antennerna ute. Man får besöka andra platser och lyssna till vad som händer där. Min scen finns där du bor, i Stockholm.

Du bor ju i byn Mertajärvi, Hur upplever du att det är att inte bo runt andra konstnärer?

– Jag tycker att det är ganska skönt att få jobba i lugn och ro. Det finns inte så många störande moment, man jobbar med sina egna tankar i ett tempo som man själv tycker om. Man måste trivas med sig själv om man ska jobba så här. Men man är egentligen aldrig ensam när man jobbar, man har ju ofta någon man kan samtala med.

Vem brukar du samtala och bolla idéer med?

– Man kan ju ta vem som helst som gett råd och rön. Man kan väl sätta upp en bild på väggen och samtala med den. Det låter knäppt men det fungerar! Man har sina favoriter man kan rådfråga även om de inte själva vet om det (skratt)!

Nora Hagdahl

Välkomna till Täby Konstnärers Vårsalong!

19 mars - 3 april

På Karby gård, Täby kyrkby, 12-16, lördagar och söndagar.

Buss 610 från Danderyds sjukhus eller från Mörby centrum, avgång vid hållplatsen "Karby gård".

Karby gårds Kafé Triften har öppet under utställningstiden.

För frågor, ring Gunilla Luiga 070 - 768 21 96.

KONSTHALLEN · KULTURENS HUS LULEÅ

Ulrika Sparre, *Allt är bra* 24 februari – 30 april

Fler aktuella utställningar

Charlotta Rosengren	24 februari – 30 april
Hendrik Zeitler	24 februari – 30 april
Christine Waller	19 mars – 30 april

Fullständigt och uppdaterat program • www.kulturenshus.com/konsthall

Dekolonialisering med fantasi

Moa Sandström, nybliven doktor i Sámi dutkan/samiska studier på Umeå universitet berättar för KONSTNÄREN om sin avhandling *Dekoloniseringskonst: Artivism i 2010-talets Sápmi*, om konstens roll i en större politisk kamp.

Din avhandling handlar om sambandet mellan aktivism och den samiska samtidskonsten. Till att börja med, kan du berätta vad din forskning visar om den samiska konstscenen? Kan man tala om en samisk konstscen och i så fall hur ser den ut? Hur arbetar konstnärer idag med den samiska traditionen i samtidskonsten?

– Precis som alla konstscener så det kan vara lite svårt att generalisera, det finns helt enkelt

inte en samisk konstscen och den är ju inte homogen på något sätt. Men något som många samiska konstnärer gjort de senaste åren är att de har varit tydliga med att lyfta olika samhällskritiska perspektiv med konstnärliga metoder eller genom sin position som konstnär. Om man ska prata om tendenser i den samiska samtidskonsten i ett brett perspektiv just nu och utöver detta, så kan man se att många gärna signalerar sin samiska tillhörighet med en stolthet och självklarhet och på så sätt uppmanar andra att stå upp för sin samiska kultur. Om man ställer det mot den historiska bakgrunden, att det varit en enorm stigmatisering av det samiska, blir ju det i sig en motståndshandling i vissa sammanhang.

– En del konstnärer arbetar med duodji, antingen direkt eller genom att på olika sätt ”tweaka” det traditionella hantverket. Det är många samiska konstnärer som skapar olika tillspetsade nytappningar av kläder, verktyg eller mönster och symbolspråk. I bildkonsten blir användningen av kulturella markörer ett sätt att berätta att ”det här är något som är samiskt och berör det samiska”. Sedan finns konstnärer som medvetet jobbar med samisk traditionell kunskap i förhållande till ett visst konstnärligt material, en metod eller i de berättelser som ett verk genererar.

– Något som återkommande lyfts fram som en väsentlig aspekt av samisk tradition är den odelbara relationen mellan människa och natur, eller natur och kultur. Berättelser om samspelet mellan natur och kultur kan här ses som ett uttryck för eller ett utforskande av samisk tradition. Detta kan ta sig uttryck på många olika sätt, i materialanvändning eller i vilka konstnärliga metoder man använder sig av. Det kanske inte utifrån uppfattas som samisk kultur direkt, eftersom det inte innehåller lika tydliga kulturella markörer, utan istället blir samiskt traditionella, filosofiska perspektiv snarare inbakade i verket.

I avhandlingen berättar du hur konsten varit ett sätt att synliggöra samiska kritiska perspektiv på samtiden, på vilka sätt och vilka frågor har varit viktiga?

– Jag tänker att det är genom att ta plats på traditionella konstarenor, men också på barrikader, sociala medier eller i traditionell media. Sedan vilka frågor har varit viktiga, ja du ... Om man ska nämna tre gigantiska och överlappande frågor gäller den första land och handlar om rätten att vara med och fatta beslut om hur vatten och land i Sápmi ska behandlas. Det är en av de största frågorna när det kommer till relationen mellan Sverige och Sápmi. Med den tilltagande exploateringen som pågår så förstörs både kulturhistoriska landskap och tillgångar till levande

”Något som återkommande lyfts fram som en väsentlig aspekt av samisk tradition är den odelbara relationen mellan människa och natur, eller natur och kultur.”

”Osynliggörandet är i sig en del i den svenska kolonialismens framgångssaga.”

naturområden. Detta är en pågående och aktuell realitet som är påtaglig för många. I samband med klimatkrisen blir detta ännu mer påtagligt.

– Den andra frågan för många konstnärer är att förändra den svenska historieskrivningen, att reformera den historiska och samtida bilden av Sverige och dess relation till Sápmi, där samiska perspektiv länge har varit mer eller mindre frånvarande. Här ingår ju det historiska och nu pågående fråntagandet av land, men också fråntagandet av kultur, fråntagandet av identiteter, av språk och så vidare.

– Sen, som ett tredje spørsmål har många konstnärer det senaste decenniet börjat lyfta frågan om kolonialism. Man förstår relationen mellan Sápmi och Sverige som en kolonial relation för att både historien och samtiden ska bli begriplig. Oavsett om man beskriver den här relationen som explicit kolonial eller inte sätter det ordet på att den samiska historieskrivningen och den svenska självbilden står i stark kontrast till varandra, där exempelvis många upplever att nationers gränser är ganska självklara och att Sverige i mångt och mycket symboliserar jämlikhet, vurmär för mänskliga rättigheter och har en god miljöhänsyn. Relaterat till detta lyfter många också, både direkt och indirekt, detta monumentala osynliggörande av svensk kolonialisering av Sápmi. Osynliggörandet är i sig en del i den svenska kolonialismens framgångssaga.

Ser du tendenser att knyta antikomunala röster i Sverige från Sápmis håll med antikomunala rörelser ute i världen med samma agenda?

– Ja, absolut! Det är jättetydligt att dekolonialiseringsdiskussionen som pågår i Sápmi, både i konstvärlden och utanför den, står i relation till den diskursen på ett globalt plan. Många av de här konstnärerna jobbar tillsammans med andra kolonialiserade grupper, den globala urfolksvärlden, men också olika progressiva rörelser, antiförtryckande rörelser, feministiska, queerfeministiska, icke-vita och vithetskritiska, antiracistiska rörelser och även miljö- och klimatrörelsen. ▶

FORSKAREN **MOA SANDSTRÖM**

Mer generellt, vad tänker du om konstens kraft för förändring av samhället i stort? Vad har konsten för betydelse i en politisk och social rörelse?

– Den konstnärliga aspekten blir ju det som på något sätt levandegör den mer konkreta, politiskt samhällsförändringssträvande frågan. Konsten spelar ju på helt andra arenor än vad en politisk skrivelse, debattartikel eller, för den delen, forskningsrapport gör. Konsten anspelar ju inte bara på intellektet, den har ett definitivt emotionellt element. Politisk konst verkar ju för att väcka känslor för en fråga, inte bara ett intellektuellt resonemang. Jag tror också att konsten har möjlighet att väcka solidaritet för en fråga, eftersom man oavsett vem man är och vad man har för erfarenhet och referensramar kan man känna igen sig i någon aspekt av ett verk på grund av dess abstraktion.

– Sen handlar ju dekolonialisering om att framföra en antikolonial kritik och att blottlägga kolonialismens strukturer, men lika mycket om

att försöka skapa en annan värld. Där tänker jag mig att inte minst den performativa konstens lekfullhet är absolut väsentlig för att kunna bygga visioner om att en annan värld är möjlig genom att man kan försätta sig i ett tillstånd där förståelsen om en annan värld blir sanning. Genom att agera som att tillståndet redan är här kan man utforska vad den här andra världen öppnar för möjligheter. Jag tänker här på ett verk av Jenni Laiti och Outi Pieski, som handlar om samisk självbestämmanderätt till land, som är med i avhandlingsprojektet.

Berätta mer om det!

– Bakgrunden är samernas självbestämmanderätt som idag är reglerat i grundlagsstiftningen i Sverige. Men det finns en mycket stark politisk tendens i Sverige att frikoppla natur från det här självbestämmandet, så att samerna bara har självbestämmanderätt till sin kultur, vilket i praktiken innebär att det finns ett sameting som får en liten sketen budget som de kan pytsa ut på språk- och kulturellerade projekt, men inte har självbestämmande kring marken och man får inte vara med i beslutsfattande processer kring hur marken ska användas.

Det råder brist på pedagoger i kulturskolan. Läs till kulturskolepedagog (90hp) med inriktning konst hos oss. Krav på förkunskaper är motsvarande 120hp inom ett konstnärligt ämne.

KONSTNÄRLIGA
FAKULTETEN

SÖK 15 MARS - 15 APRIL

WWW.KONSTNARLIGA.LU.SE

- Den här dikotomin mellan natur och kultur är ju något som västvärlden, Sverige inkluderat, har hållit på med ganska länge. Tanken att natur och kultur inte skulle ha med varandra att göra är ur ett samiskt perspektiv helt bäng! Hur som helst så har Jenni och Outi skapat ett performanceverk där de utgick från att det finns samiskt självbestämmande över marken. Projektet laborerar då med frågan om hur det förvaltas. De samlade perspektiv och intervjuade en massa personer gällande hur ett samiskt självbestämmande skulle kunna tänkas se ut. Detta tycker jag säger mycket om vad konstens potential är och hur konsten kan användas i ett dekolonialiseringsarbete.

Fantasins kraft.

- Ja, sannerligen.

Nora Hagdahl

VERK

NIILLAS HOLMBERG,
JENNI LAITI, OUTI PIESKI
Rájáccummá
Kiss from the Border
2017-2018.

An advertisement for PrintGlas. The background is a white brick wall. On the left is a black office chair. In the center is a vertical glass print showing a vibrant cityscape at night with neon lights and reflections. To the right are several stacks of papers. A power cord is plugged into a wall outlet on the right. The PrintGlas logo is in the top left, and the website address is at the bottom.

PrintGlas[®]

Vår högkvalitativa printteknik ger intressanta möjligheter för långvarig konst och utsmyckning på glas

www.printglas.se

Synliggöra Sápmi

"I början var det kalla handen", berättar Sveriges kanske idag mest kända samiska konstnär, Britta Marakatt-Labba för KONSTNÄREN. Tillsammans med en rad andra konstnärer och aktörer från Sápmi pågår ett arbete för att synliggöra den samiska konsten och historien i ett större perspektiv.

TEXT: EMIL ÅKERÖ

2017 HÄNDE NÅGOT som satte igång ett större intresse för samisk konst internationellt. Då ställde Britta Marakatt-Labba ut det 24 meter långa textilverket *Historia*, där hon broderat fram den samiska historien, på Documenta 14 i Kassel.

- Det gav en massa uppmärksamhet, framför allt från andra länder. Då hade jag arbetat 40 år i motvind, säger den nu 70-åriga Britta Marakatt-Labba.

Britta Marakatt-Labba började sin konstnärliga bana på HDK-Valand 1974, med Elsa Agélii som lärare, och har sedan dess varit trogen textilkonsten och broderiet. Hennes konst är en sorts, delvis om klimatet, men det som fått störst genomslag är hennes berättande om samerna, den samiska historien och med den Sveriges koloniala historia. Utöver sin konst har hon har även varit kulturpolitiskt engagerad sedan 1980-talet.

- I början var det kalla handen, men när vi blev en officiell minoritet så hade det hänt mycket på Kulturdepartementet och vi fick komma och berätta. Alice Bah Kuhnke frågade mig, när blev

ni politiska? Vi föddes med det, svarade jag! Hela barndomen handlade om att försvara sig.

Marakatt-Labba växte upp i en renskötarfamilj i Lainiovuoma sameby vintertid och tillbringande somrarna i Rostadalen i Norge, idag bor hon i Övre Soppero i Kiruna men har tidigare varit verksam i Norge där hon 1978 var med och skapade Samisk Kunstnergruppe, även kallad Masigruppen, vilket var föregångaren till den samiska konstnärsorganisationen Samisk konstnerförbund, som skapades 1979.

MASIGRUPPEN ÄVEN KALLAD Samisk Kunstnergruppe, fick sitt namn från byn Máze i Norge, kopplat till den så kallade Altakonflikten i Norge där norska staten byggde ett vattenkraftverk som satte samiska renbetesområden under vatten. En grupp samer inledde en hungerstrejk, och i den dittills största polisinsatsen i Norges historia sattes 600 poliser, en tiondel av polisstyrkan i landet, in. Detta fångade Britta allegoriskt i verket *Kråkorna*.

- Jag var den enda som gjorde en politisk bild ▶

FOTO: HANS-OLOF UTSI

FOTO: ELISABETH OHLSON

”Alice Bah Kuhnke frågade mig, när blev ni politiska? Vi föddes med det, svarade jag! Hela barndomen handlade om att försvara sig.”

Britta Marakatt-Labba

V E R K

BRITTA MARAKATT-LABBA
På väg 11, 2021.

V E R K

BRITTA MARAKATT-LABBA
Urmor, 2018.

FOTO: HANS-OLOF UTSI

V E R K

BRITTA MARAKATT-LABBA
Luossa sjön som tömdes, 2020.

FOTO: MATTIAS LINDBÄCK

från det som hände. Jag har aldrig förespråkade agitatoriska bilder, jag jobbar med mytologiska bilder som kråkor som en symbol för överheten. Man slänger ut mat och kråkorna tar allt. Det var polisen/kråkorna som kom och körde oss till Alta polisstation.

Efter det stora genomslaget i Kassel har det även hänt saker på hemmafronten. 2019 köpte Moderna museet i Stockholm in ett verk av henne, *Johtin*, vilket betyder Flytten, samt *Färden 2*. Marakatt-Labba berättar att hon tidigare kontaktade gallerier, de flesta sa nej, nu är det tvärtom och hon får fler förfrågningar än vad hon hinner med.

– Det gör ju något när man köps in på Moderna, fler får ta del av samisk konst. När man hamnar hos

privata samlare så kan inte alla ta del av det. Det är fint att det börjar hända saker på den fronten. Det förändrar ju bilden av samisk konst och konsthantverk när fler kan ta del av det, menar hon.

HON HAR VARIT med och skapat ett helt samiskt residens, initierat av Tomas Colbengtson, Sápmi Salasta eller Sápmi omfamnar, som började på Granö utanför Umeå och i dag finns i Tärnaby. Hon har även lett skapandet av vandringsutställningen *Artic Highway*, bekostad av finansmannen Jan Wejdmark och som omfattar urfolkskonstnärer från olika arktiska områden.

– I botten ligger kampen om sitt land, språk och rätten att uttrycka sig. Slöjden förbjöds aldrig till

FOTO: MATTIAS LINDBÄCK

skillnad från andra uttryck, och så blev duodji, den samiska slöjden, ett uttryckssätt som finns kvar, säger Britta Marakatt-Labba.

Tomas Colbengtson är uppvuxen i Björkvattnet, som även var hemort för den samiska frihetkämpe Elsa Laula Renberg, och Tomas säger att han rent av föddes in i en samisk politisk kamp. Som konstnär har han ställt ut i Grönland, Japan och USA och ser att de samiska konstnärerna haft en stor betydelse för att lyfta samernas situation.

– Jag skulle säga att samiska konstnärer har betytt mycket mer för samisk rätt än samiska politiker har gjort. Sametinget är bakbundet, men konsten har varit mer fri och kunnat nå ut, förklarar Colbengtson.

FOTO: MATTIAS LINDBÄCK

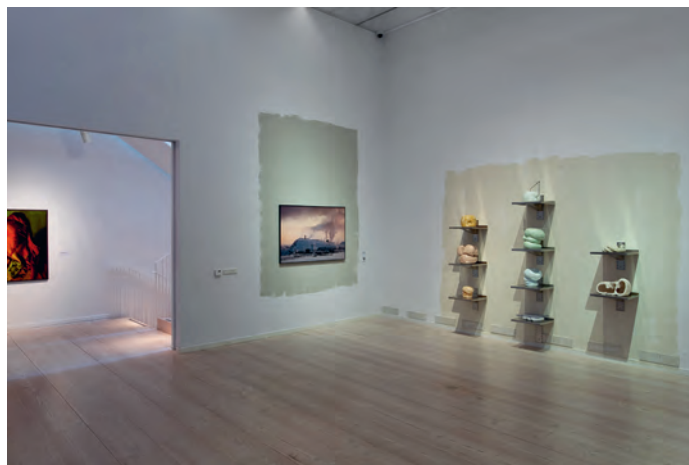

FOTO: MATTIAS LINDBÄCK

Samtliga bilder från utställningen *Bakom hörnet vindens jojk*, Sven-Harrys konstmuseum i Stockholm 2020–2021.

Tomas Colbengtson framför
sitt verk *Land Protector*,
2022.

SÁPMIE

VERK

TOMAS COLBENGTSON
Tvångsflytt, 2022.

VERK

TOMAS COLBENGTSON
Mijjen histovrije-Vår historia, 2022.

FOTO: PRIVAT

Tomas är idag verksam på Konstfack som lärare i grafik och som konstnär inom just grafik och screentryck, men han påbörjade sin karriär inom det samiska hantverket och slöjden.

– Men hantverket blev för trångt för mig, man tilläts inte gå utanför ramarna. Allt kommer ursprungligen ur rasbiologin. Det var svenskar som katalogiserade och skrev böcker om detta. Det fanns en syn om att samer var lägre stående, deras hjärnor klarade inte av att skapa konst. Det här lever vi med fortfarande, berättar han.

– Det vi gör katalogiseras idag som slöjd. Vad är samisk konst? Det är en undergren av samisk slöjd. Samma källa men olika uttryck.

TOMAS COLBENGTSON SER det nyvakna intresset för samisk konst, men också att Sverige var sist på bollen i relation till exempelvis Norge som har lyft fram den samiska historien mycket tydligare. Han menar att i Sverige finns fortfarande bilden av att samer är detsamma som renskötare, när det i själva verket bara är cirka två procent som arbetar heltid med renskötsel.

– Det finns en risk att det blir exotifierande när

ARTIC HIGHWAY

En utställning med tolv urfolkskonstnärer; nio samiska, en från Alaska och två från Kanada. Från och med mars 2022 kommer den att gå på turné i USA, sedan till Kanada och Norge för att avslutningsvis bli permanent i kulturparken Mötesplats Granö 2025 som initierats av finansmannen Jan Wejdmark. Utställningen curateras av Britta Marakatt-Labba, Tomas Colbengtson, Gunvor Guttorm och Dan Jåma. motesplatsgrano.se

”Jag skulle säga att samiska konstnärer har betytt mycket mer för samisk rätt än samiska politiker har gjort.”

Tomas Colbengtson

man har så pass schabloniserade bilder med en jojokande same bland renar när det finns samer som också är konstnärer, advokater eller läkare till exempel. När jag gick i skolan så sa de att samer bodde i kåtor och jobbade med renar. Bilderna var rasbiologiska bilder från dokumentationen på 20- och 30-talet.

Det nyväckta intresset till trots så känner sig Tomas Colbengtson skeptisk till svenska institutioners sätt att förhålla sig till sin koloniala historia, även om han ser en utveckling som går åt rätt håll.

– Vill man uppleva en sann samisk verklighet så ska man ta del av den samiska konsten. Det är därför det har uppmärksammats, det finns en autenticitet i det. Det samiska livet är en dubbelhet. Det är det gamla och det samtida parallellt.

Den person som Tomas Colbengtson menar i hög grad har influerat bilden av Sápmi är en central gestalt i svensk historieskrivning, Ernst Manker, mannen som samlade in och kategoriserade samer och byggde Nordiska museets samling under första halvan av 1900-talet.

Samtidigt som den här texten skrivs, i januari 2022, går Nordiska museet ut med att de ska ▶

stänga sin Sápmiutställning i slutet av februari. Ansvarig för den nu stängda utställningen är Cecilia Hammarlund-Larsson, som är intendent vid Nordiska museet med fokus på Sápmi.

– Anledningen till att vi tar ner utställningen om Sápmi är att vi arbetar med en stor kommande basutställning om kulturhistoria från 1500-talet till nutid. I den nya utställningen kommer den samiska historien naturligtvis att vara närvarande. Vi slutar alltså inte att visa samiskt liv.

Cecilia Hammarlund-Larsson berättar att Nordiska museet lyft fram/visat samisk kultur alltsedan det grundades 1873. Den utställning som nu plockas ner öppnade 2007 och hade sin utgångspunkt i en rad frågeställningar, bland annat hur museets samling av samiska föremål har tillkommit? Vem definierar vem? Vem har rätten till marken?

– I en del av utställningen visades föremål som speglar mötet mellan det samiska och det storsvenska samhället. Utställningen var inte en presentation av hela den samiska historien, säger Cecilia Hammarlund-Larsson.

Nordiska museets samling av samiska föremål består idag främst av material insamlat före förra sekelskiftet, varav en del förvärvades på 1920–30-talen, samt några få moderna föremål. Ett av de mer sentida inslagen i den nu nedplockade utställningen är en väska av den samiska konstnären och formgivaren Anna-Stina Svakko.

Cecilia Hammarlund-Larsson berättar att det pågår en ständig diskussion om samlingen och dess tillkomst. Föremålen är möjliga att studera noggrannare via Digitalt museum. I museets arkiv finns till exempel anteckningar från dokumentationsresor och förvärvslistor, vilka speglar samlingens tillkomst. Dock är det svårare att veta hur etisk själva insamlingsprocessen varit i de enskilda fallen.

En institution som enligt Britta Marakatt-Labba och Tomas Colbengtson lyckats bättre med att ställa ut samisk konst är Sven-Harrys konstmuseum, beläget i Vasaparken i Stockholm, som 2020–2021 visade utställningen *Bakom hörnet vindens jojk* som museet även producerat.

– Det var en väldigt bred utställning, många olika konstriktningar och jag hade aldrig tänkt att jag skulle ställa ut på Sven-Harrys då jag har haft en viss rädsla för institutioner. De ser ofta inte oss som bor utanför Stockholm men Sven-Harrys gjorde det och den nådde en stor publik, säger Britta Marakatt-Labba.

Idén till utställningen kom från museichefen Dragana Kusoffsky Maksimovic. Sven-Harrys är dock ett konstmuseum som i dagsläget inte har en anställd utställningsproducent utan tar

BJÖRKVATTNET OCH ELSA LAULA RENBERG

Björkvattnet var hemort till den politiska kämpen Elsa Laula Renberg som startade den samepolitiska rörelsen 1904. Tärna kommun är den sista delen i Sverige som koloniserades i mitten

av 1800-talet. Intrånget av nybyggare, med löfte om skattebefriande, på Elsas familjs renskötselområde väckte hennes politiska kamp. Detta blev starten för det som idag är Sametinget.

in sakkunniga för varje utställning. *Bakom hörnet vindens jojk* producerades av den samiska konstnären Carola Grahn tillsammans med curatören Maria Ragnestam, en svensk som lever med en duodjislöjdare och renägare. För Kusoffsky Maksimovic var det viktigt att utställningen curaterades av personer med samisk kunskap och bakgrund.

– Vi lägger tolkningsföreträdet i rätt händer, det är det viktigaste, att vi gav det till dem som har en stark förankring i den samiska traditionen och kulturen. Det blev en bred utställning som visar på verksamma konstnärer från Sápmi och som gestaltade historia, natur och hantverk utifrån en konstnärlig blick, menar hon.

Hon tror att det faktum att de bjuder in externa curatorer har varit en styrka, eftersom innehållet då styrs av sakkunniga inom ämnet. Hon berättar också att andra museichefer från museer i södra Sverige kommit till henne och frågat sig själva ”varför har inte vi gjort det här?” och hon ser idag en stor okunskap inom fältet.

– Det finns så många fantastiska samiska konstnärer som vi inte känner till idag. Vi kan inte de här namnen, och det är förfärligt. Men nu börjar det hända något, så på så sätt var tajmingen perfekt. ●

Bild från den numera nedlagda Sápmi - om att vara same i Sverige på Nordiska museet.

FOTO: NINA HEINS. NORDISKA MUSEET

MONA HATOUM

REVISIT
19.02.-15.10.22

Don't smile, you're on camera! Video documentation of a performance, March 26, 1980, Battersea Arts Center, London, 11:15 min. Image © Mona Hatoum, Courtesy Kunstmuseum St. Gallen, Photo: Stefan Rohner.

Öppet fredagar och lördagar kl. 11-17
magasin3.com

MAGASIN III

MUSEUM FOR CONTEMPORARY ART

Frihamngatan 28, Stockholm. Buss 1 och 76.

Besök även Mona Hatoum *So Much I Want To Say* på Accelerator vid Stockholms universitet.

DE REFUSERADES PAVILJONG

När Venedigbiennalen nu går av stapeln, efter tre års uppehåll, förvandlas den Nordiska paviljongen till den Samiska paviljongen. Vad betyder det för de medverkande konstnärerna och synen på samisk konst framöver? Olle Niklasson söker svaren i botten av en historia om nationer, curatorer och gränser.

TEXT: OLLE NIKLASSON

SEDAN 1962 ÄR Sverige, tillsammans med Norge och Finland, del av en gemensam nordisk paviljong i Giardini della Biennale, och ser man till vilka som fått representera landet genom åren framstår åtminstone en sak som mycket tydlig: endast ett år har en utlandsfödd konstnär ställt ut för Sverige på Venedigbiennalen: iranskfödde Sirous Namazi, som 2007 ställde ut tillsammans med Jacob Dahlgren.

Våren och sommaren 2022 kommer tre samiska konstnärer att samsas i Nordiska paviljongen: Anders Sunna från Sverige, Pauliina Feodoroff från Finland och Måret Anne Sara från Norge.

Nämnde jag utlandsfödda? Innan vi drar sprinten ur den handgranaten ska det slås fast att den Nordiska paviljongen aldrig tidigare presenterat samiska konstnärer. Att årets trio kommer från vart och ett av de länder som innefattar Sápmi innebär också ett de facto erkännande av området som autonom region. Även om Ryssland som nation inte representeras deltar man ändå genom att Pauliina Feodoroff är skoltsame, vars landsdel sträcker sig från Norge över Finland till Ryssland.

Spansk-brittiska curatören Katya García-Antón från norska OCA, Office for Contemporary Art Norway, är huvudcurator för paviljongen och mycket klar över att utställningens grundbudskap handlar om ett återtagande av Sápmi.

– Anspråken på suveränitet handlar om kravet på självstyre för det samiska sättet att vara, göra, betrakta och tänka. Att behålla den samiska världsåskådningen inom ett existerande sammanhang där hälsa, utbildning, juridik, ekonomi och religion idag hotas av styrelsesätten i Skandinavien och Ryssland, berättar hon.

Katya García-Antón påpekar också att när hon använder ordet suveränitet grundar hon det på att Sápmi existerat långt före nationalstaternas uppkomst, och hon betonar också att årets paviljong handlar om så mycket mer än att visa tre konstnärer.

– Ambitionen är att samla en samisk världs bild och ett samiskt kunnande som del av en samisk

”Anspråken på suveränitet handlar om kravet på självstyre för det samiska sättet att vara, göra, betrakta och tänka.”

Katya García-Antón

FOTO: MARTA BUSO

FOTO: MARTA BUSO

Måret Anne Sara, Anders Sunna,
och Pauliina Feodoroff.

dekolonisation så att den Nordiska paviljongen transformeras till den Samiska paviljongen. Detta innebär att projektet har en flerskiktad kollaborativ inriktning, helt i enlighet med en samisk världsåskådning, som spänner över fler generationer och ett större kunskapsfält än något projekt som hittills presenterats på biennalen.

GEOGRAFISKT ÄR SÁPMI ett vidsträckt område som i syd sträcker sig från sjön Femunden i Norge och Idre i Dalarna, upp till Ishavet i norr, ryska Kolahalvön i öster och långt in i Finland i sydöst. Området har fått världens ögon på sig inte minst genom klimatkrisen som förändrat samernas livsvillkor samtidigt som fler processer pågår för en dekolonisering och samifiering av hela den fenoskandiska regionen. Försonings- och sanningskommissioner som hänvisar till koloniseringen av regionen har inletts i Norge och Finland, i Sverige har ärkebiskop Antje Jackelén precis bett om ursäkt till den samiska befolkningen för orättfärdigheter som begåtts, och samer kräver nu återlämnande av konst och konsthantverk ur nordiska och internationella museer och samlingar.

Samtliga tre konstnärer har var och en på sitt sätt valt att belysa olika frågeställningar kring detta, men samtidigt också velat sprida kunskap och ge urgamla berättelser nytt liv. Pauliina Feodoroff

tar genom film, teater och performance upp ämnen som bevarande av naturen enligt samiska traditioner och kommer att visa *Matriarchy*, ett performanceverk som kretsar runt bevarande och läkning av de sista resterna av urskog. Máret Anne Sara använder ofta material knutet till familjens renar, där *Pile ó Sápmi*, ett draperi uppbyggt av 400 renskallar och med samiska flaggan som motiv, är hennes mest kända verk.

Anders Sunna visar fem stora målningar, en för varje decennium familjen kämpat mot missförhållandena i 1971 års rennäringslag och för att återfå familjens renmärke. Luttrad, tror jag bäst beskriver konstnären Sunna. Att Venedigbienalen skulle betyda något speciellt för honom personligen ställer han sig rätt frågande inför, och han svarar först efter en ganska lång paus.

– ... Ja, det är väl bra. Egentligen vet man det väl först efteråt men man har ju hört från andra att det ska vara så stort. Själv jobbar man ju bara på, förklarar han.

Viktigare då att en världspublik blir medveten om och får lära sig om samernas historia, om Sápmi som region och i och med det om Sverige som kolonialmakt.

– Sverige är ju duktiga på att påpeka hur urbefolkningarna i Amazonas påverkas av att skogen huggs ner och ställer krav på att andra länder måste skriva under ILO-konventionen (nummer 169 om urfolks rättigheter, förf. anm.) fastän Sverige själva inte gör det. Det är ett kolonialmaktens dubbelansikte, säger han.

– Ser man det från samiskt håll så har Sverige utåt sett lyckats skitbra, särskilt som staten sett ▶

FOTO: PIERA NIILÄ STÅLKA

V E R K

ANDERS SUNNA
Justisia är korrupt,
2015.

till att göra Sametinget, samernas eget folkvalda organ, till bödel.

Anders Sunna refererar här till hur den svenska statens landgrabbing också bryter ner befolkningen mentalt och pekar på en ökad självmordsfrekvens hos unga renskötare.

I sitt måleri är Anders Sunna idag lika bitande kritisk som i sina uttalanden när han beskriver samernas situation, men han gjorde tidigt upp en strategi för hur öppet politisk han kunde vara och tonade från början medvetet ner den sidan i sitt konstnärskap.

– Jag märkte tidigt att det inte var acceptabelt att slå på stora trumman med en gång. Det är lätt att bli avvisad, särskilt om man har samisk bakgrund, och den stämpeln kan vara svår att bli av med, menar han.

Idag är Anders Sunna väletablerad och ett namn även på den internationella konstscenen, och ingen skulle avvisa honom för hans politiska ställningstagandens skull. Verk som *Area infected*, *Swedish cooperation game* eller *Colonialism Inc.* är storslagna bildberättelser där Sunna mycket tydligt pekar ut rovdrift, maktmissbruk och övergrepp från stat och länsstyrelses sida. Historiska skeenden, som nazisternas malmtransporter blandas med det mer lokala och nära som påtvingad renslakt, och med tydliga personporträtt. Ingen undgår varken Björn Rosengren framför fasaden på Norrbottens länsresidens eller förre landshövdingen Ragnar Lassinantti med kungakrona och Norrbottens länsvapen i en röd armbindel som omedelbart ger nazistassocierationer.

Anders Sunna är noga med att det som kan läsas dokumentärt, som polisbilarnas årsmodell, ska

”Jag är ingen politiker och har inget mandat att ändra lagar men jag kan belysa problemet i min konst och kräva förändring.”

Anders Sunna

FOTO: MICHEL BROUWER

leda betraktaren rätt i vilken tid bilden beskriver.

– Jag vill att den som ser verket blir nyfiken på att veta mer, och om personen läser på så kommer den också att förstå mer. Att det utspelar sig ett visst årtal, i en viss situation. Det gör att bilden blir mer verklig.

Bland tydliga symboler som sedelbuntar, skelett och taggtråd finns också samiska tecken som inte är lika lättavlästa för en publik utanför den samiska kulturen, men också en bilduppbyggnad som lånat ur spåtrummans symbolvärld med sina treskikt, den undre världen, den synliga världen och gudarnas värld.

– En trumma har olika områden där du kan hamna, och det är lite så jag bygger upp en del målningar: var polisen finns, var politikerna som styr finns, motståndarna och renen som är central, säger han.

Area Infected är tydlig i det avseendet. Verket skildrar tvångsflyttningen av familjen Sunnas renar mitt under kalvmärkningen sommaren 1986. En aktion där fyra bröder ur familjen Sunna

FOTO: MICHEL BROWER

ställdes mot polis och ett trettiotal icke-samiska skötesrenägare och där ett 30 kilometer långt stängsel sattes upp för att hindra renarna från att återvända till ursprungsområdet.

Men familjens långvariga kamp för rätten att hålla renar har inte bara försett Anders Sunnas målningar med stoff, det har också betytt ett slags frihet, menar han.

– Om du inget mer har att förlora, då är du inte rädd för nånting och har heller inga spärrar. Du kan göra precis vad du vill och du vågar prova på mer också i konsten. Samtidigt som du har förlorat allt har du fått en frihet, menar han.

DET LÅTER SOM en resa i mörker, men Anders Sunna håller inte med.

– Konsten blir som pannlampan som lyser upp vägen framför dig. Runtom är det svart men där den lyser är det ljus, och man måste först belysa problemet innan man tar tag i dem som har skapat problemen. Jag är ingen politiker och har inget mandat att ändra lagar, men jag kan belysa problemet i min konst och kräva förändring.

Anders Sunnas *The disobedient laws* från 2014 består av en svensk lagbok med en kniv stucken rakt genom pärmens riksvapen. Kniven har han själv slöjdat. Den beröringsskräck i förhållandet till hantverket som svensk samtidskonst många gånger uppvisar ser man knappast hos Anders Sunna och andra samiska konstnärer.

– Man tar intryck av allt man ser: min samiska uppväxt, naturen, närheten till duodjin och de tänkesätten, och så har jag mixat det med gatukonsten så det finns fragment av allt, säger Anders Sunna.

Det skulle ha kunnat vara en blinkning till traditionellt hantverk, duodji, fast med samtidskonstens konceptuella uttryck. På ett plan jämförbart med Peter Johanssons fokus på dekonstruerade dalahästar och kurbitsmönster, men Sunna har en mycket nära relation till samiskt hantverk, och det är svårt att se något spår av ironi i hans verk.

MARIA RAGNESTAM ÄR en Kirunabaserad kurator som arbetat mycket med samiska konstnärer. Tillsammans med konstnären Carola Grahn curaterade hon *Bakom hörnet vindens jojk* där 15 samiska konstnärer visades på Sven Harrys konstmuseum 2021.

– Samiska konstnärer arbetar ofta med olika uttryck i konsten som exempelvis jojk och duodji, säger hon.

– Behovet av att dela upp uttrycksformerna är inte alltid så närvarande och det traditionella samiska hantverket tar på många sätt plats även i konsten. Okunskap tillsammans med uppdelning av uttryck utifrån olika värdegrunder kan ha bidragit till att samiska konstnärers verk betraktats som hantverk istället för konst. Idag upplever jag att konstnärer överlag lyfter in tekniker med mer hantverksgrund som ett uttryck eller en estetik i konsten och att hantverket får större utrymme.

Kanske delvis som en kommentar till sitt eget svar på frågan diskuterar Maria Ragnestam den

VERK

ANDERS SUNNA
Area infected,
2014.

VERK

MÁRET ÁNNE
SARA
Pile ó Sápmi, 2016.

VERK

MARYAN ABDULKARIM, PAULIINA
FEODOROFF & S. NOUSIAINEN
Autonomian Aika.
Baltic Circle 2017, Helsingfors.

FOTO: TANI SIMBERG

generella okunskapen kring samisk konst och samiska konstnärer. Framför allt trycker hon på de stereotypbilder som fortfarande reproduceras, gång på gång.

– Det är lätt att omedvetet förenkla. Alla samiska personer är inte renskötare. Alla samiska personer är inte doudjar. Det räcker inte med att visa ett samiskt uttryck för att representera hela Sápmi. Då ser vi bara en liten del. Vi måste visa att det finns en mängd olika sätt att närma sig den samiska kulturen, argumenterar hon.

Och trots Sápmis paviljong på Venedigbiennalen och trots att fler svenska konsthallar efterfrågar samiska utställningar för första gången är det viktigt att komma ihåg att den samiska kulturen tar plats även utanför den vita kuben och inte enbart är föremål för utställningar.

– *Bakom hörnet vindens jojk* mottogs väldigt positivt, och det verkade som att de som såg den förstod min och Carolas vision med utställningen. Kort efter att vi öppnat fick jag brev från LKAB att de ska undersöka om det finns malmfyndigheter värda att exploatera under vårt hem, och nyheter släpptes att kraven på grön el gör att man planerar att bygga enorma vindkraftverksparkar i samebyn där mina barn har sina renar. Markområde som utifrån ofta felaktigt betraktas som ödemark, säger hon.

Maria Ragnestam hoppas att kunskapen och förståelsen ökar kring att det finns en komplex historia med en lång läkeprocess framför sig.

– Att bli fråntagen sitt språk, sin tro och sina rättigheter påverkar både individer och en hel kultur

FOTO: IRIS EGILSDATTER

”Det räcker inte med att visa ett samiskt uttryck för att representera hela Sápmi. Då ser vi bara en liten del.”

Maria Ragnestam

och det tar väldigt lång tid att få tillbaka det som går förlorat, om det ens är möjligt.

Hon är hoppfull kring att det stora intresset för samisk konst och konstnärer från Sápmi inte blir en övergående trend. Att det blir något självklart att ta med på varierande sätt i olika sammanhang och att det finns en möjlighet att välja hur detta presenteras.

– Epitetet samisk kanske inte alltid behöver vara det mest framträdande, och samtidigt kan det även fortsatt vara viktigt att lyfta. Det handlar om

V E R K

MÁRET ÁNNE SARA
Pile ó Sápmi, 2017.

FOTO: IRIS EGILSDATTER

sammanhang och att som curator vara lyhörd för konstnärerna som visas, säger hon.

Första gången samiska konstnärer visades internationellt i större skala var 2017 under Documenta 14. Sju samiska konstnärers verk, däribland en version av Máret Ánne Saras *Pile ó Sápmi*, Britta Marakatt-Labbas 23 meter långa bildväv *Historia* och Synnøve Persens *Sami flag project*, visades för en miljonpublik. Konstnärerna fick ett rättmätigt erkännande, men det är ändå inte jämförbart med dagens stora intresse för samisk konst.

Vad beror det på – är det konsten i sig eller ett resultat av flera samverkande faktorer? Man kan knappast bortse från ett generellt uppvaknande där det börjar bli en självklarhet att se naturen i ett helhetsperspektiv, vilket i förlängningen skapat ett större intresse för saker som självhushållning – traditionell samisk livsstil om man så vill. Eller beror det på att världen utanför Sápmi för första gången fått känna på effekterna av den klimatomställning som sedan länge håller på att ödelägga samernas livsvillkor? Eller har världen utanför Sápmi insett att koloniseringen fortfarande pågår?

Och när blir samisk konst egentligen självklar, en del av kanon? Är det som Maria Ragnestam tror, när ordet ”samisk” för första gången inte syns i samband med att en konstnär från Sápmi visas? Eller blir samisk konst behandlad på lika villkor först när någon för första gången vågar skriva en dålig recension av samiska konstnärer? ●

NORDISKA PAVILJONGENS POLITISKA HISTORIA

Venedigbiennalen, Esposizione Internazionale d'Arte di Venezia, är världens största publika skyltfönster för konst. Det gör den också till en tacksam exponeringsyta för propaganda, vilket inte minst Italiens fascistregimer under Benito Mussolini förstod när man 1930 stod bakom bildandet av en autonom organisation som därigenom tog kontroll över biennalen.

Genom åren efter andra världskrigets slut kritiserades sedan organisationens stadgar av såväl kommissarier som konstnärer, och när ledningen 1968 kallade in kravallpolis mot protesterande studenter som stoppat öppnandet av biennalen valde Sverige, då representerat av Sivert Lindblom och Arne Jones,

att protestera genom att inte visa sin utställning. Olle Granath, svensk utställningskommissarie mellan 1968 och 1972, säger att biennalen hade förvandlats från en konstutställning till en polisutställning.

Eftersom varken fascisttidens stadgar eller ledning bytts ut till 1970 valde Sverige att utebli också det året.

1972 ställde sig festivalledningen bakom en utställning runt Moderna museets barnverksamhet där också barn från venetianska skolor skulle få fritt inträde till biennalen, men det löftet togs tillbaka med ett telefonsamtal samma dag som transporten skulle gå från Stockholm, och det svenska deltagandet ställdes återigen in.

HALLÅ DÄR LULEÅBIENNALEN

CHRISTINA ZETTERLUND & ONKAR KULAR, KONSTNÄRLIGA LEDARE:

”Det är en plats med en komplex historia som vi måste respektera”

Christina Zetterlund och Onkar Kular är konstnärliga ledare för Luleåbiennalen som öppnar för allmänheten i oktober 2022. I ett pressutskick från Konstfrämjandet Norrbotten berättar man att biennalen detta år kommer att inkludera hantverk, den samiska duodjin. Curatorerna valde att gemensamt svara på KONSTNÄRENS frågor via e-post.

Berätta lite vad ni tänkt med biennalen 2022. Vad kommer att vara ert fokus? Vad ska den handla om?

– Vi håller fortfarande på att formulera vad biennalen ska vara. När vi fick uppdraget bestämde vi att inte från början sätta ett tema. Ingen av oss är från Norrbotten, och därför kan vi ju inte på förhand veta vad som är viktigt och relevant här. För oss blev det istället viktigt att vara här och lyssna och lära oss av platsen. Sedan augusti förra året har vi bland annat varit i Luleå och Boden för att lära känna institutionerna, Havremagasinet, Galleri syster, Luleå konsthall och Norrbottens museum, som utgör biennalens kärna. Men vi har också rest till många orter runt om i Norrbotten för att träffa olika utövare men också utbildningar och olika organisationer. Detta sätt att arbeta kommer nog inte att landa i ett enhetligt tema. Istället kommer det att bli en mångfald av överlappande berättelser som handlar om frågor som är viktiga här men också på platser långt utanför regionen. Vi vill göra en biennial som samverkar med det lokala och samtidigt arbetar med frågor som är viktiga globalt.

Tanken är väl att biennalen ska arbeta med hantverkstraditioner, bland annat

Christina Zetterlund och Onkar Kular.

FOTO: SIMON ELIASSON

duodji? Hur tänker ni som curatorer när ni gör utställningar som ska fokusera på minoriteters kulturhistoria och arv? Hur gör man det på ett respektfullt sätt, när ni själva inte har samisk bakgrund?

– Till skillnad från tidigare år kommer detta att vara en konst- och hantverksbiennial. Vi tycker att det är modigt och spännande av Konstfrämjandet Norrbotten att utöver konsten också inkludera hantverk. Med hantverk menar vi inte bara konsthantverk, utan det handgjorda i vid mening. Hur det ska gå till är dock inte alldeles självklart än. En utmaning är ju att konsten är bekväm med biennialformatet men det är ju hantverket

på samma sätt. Vi tänker därför att biennalen ska innehålla många olika format som möjliggör för olika praktiker att ta plats utifrån sina villkor. Det är fantastiskt att få göra detta arbete, inte minst för att Norrbotten har så många olika intressanta hantverks- och konstpraktiker. Det är en plats med en komplex historia som vi måste respektera och arbeta med, inte minst i relation till de olika minoritetshistorier som finns här. Vi måste lyssna intensivt och lära. I varje enskilt fall kan det finnas många historiska lager och perspektiv som vi måste ta hänsyn till och spegla i de gestaltningar och samtal som biennalen formar.

Luleåbiennalen är idag en av Sveriges viktigaste biennaler! Mer generellt, hur reflekterar ni över makten ni har som curatorer?

– Det finns inte ett generellt och kort svar på denna fråga eftersom konstvärlden är stor och brokig, vilket gör att den innehåller många curatorer som är verksamma på olika sätt. Det är en makt som är beroende av många olika faktorer som till exempel plats – var du verkar eller om du arbetar på en institution och i så fall vilken. Samtidigt är det alltid viktigt att reflektera över vilken makt en själv har och vad den gör i det sammanhang som du verkar. Vår bakgrund är inte som curatorer inom konstvärlden, utan vi är verksamma som curatorer, forskare och lärare inom hantverk och design.

Nora Hagdahl

Luleåbiennalen organiseras av Konstfrämjandet Norrbotten. Utställningen pågår på olika platser i Norrbotten 15 oktober 2022–15 januari 2023.

HOPE SPRINGS ETERNAL

ESPEN TVERSLAND

05.03–22.05

19 MARS 2021

–
18 SEPTEMBER 2022

SAM
LA
OVI
SA

KONSTMUSEET I NORR

Konstmuseet i Norr — Norrbottens länskonstmuseum är ett museum för samtidskonst i Kiruna, Sveriges nordligaste del.

Vårt uppdrag är att med Barentsregionen som geografisk utgångspunkt stimulera kreativitet och fritt tänkande, skapa debatt och göra konsten till en angelägen röst i det offentliga och demokratiska samtalet. Utöver samtidskonstutställningar, programverksamhet och kreativa aktiviteter i verksamhetslokalerna i Kristallen, Kiruna, arrangerar vi programverksamhet och regionala konstprojekt i hela Norrbotten. Vi bygger aktivt upp en egen konstsamling med inriktning på samtidskonst från Barents och samarbetar med konstnärer och institutioner i hela regionen. Vi tar gärna emot förslag på samarbeten som är i linje med vår verksamhetsbeskrivning.

KONSTMUSEET I NORR

www.konstmuseetinorr.se

Olof Marsja, installations vy *Triple4*
på Nevven, Göteborg, 2021.

IMPROVISATIONENS POLITIK

Majoritetssamhällets "nyupptäckt" av samisk konst och historia för med sig oväntade bieffekter. KONSTNÄREN har samlat konstnärerna **Silje Figenschou Thoresen** och **Olof Marsja** i ett samtal om sina konstnärskap och relationen till det samiska.

TEXT: ANNIE JENSEN

JAG SAMMANSTRÅLAR MED konstnärerna Olof Marsja och Silje Figenschou Thoresen i ett digitalt rum en dag i januari. Det är bara några dagar sedan ett starkt norrsken förtrollade stora delar av Sverige. Vi tre sitter utspridda över hela Norden, jag i Stockholm (Stuehkie/Stockhoalbma/Stockhoalmma), Olof i Göteborg och Silje i sin ateljé i Kirkenes (Girkonjárga) som ligger i Sápmi (Sábme/Sábmie/Saepmie) nära gränsen till Finland och Ryssland. Den geografiska och språkliga spretigheten känns passande för ett nummer av KONSTNÄREN med fokus på Sápmi – en nation med flera språk och utan konventionella stats- och riksgränser.

Båda konstnärerna arbetar mestadels med skulptur och installation där en omsorgsfull sensibilitet inför material, hantverk och arbete står i fokus. Siljes konstnärliga praktik är sprungen ur den samiska designtraditionen där man reparerar och bygger allt själv genom att improvisera fram lösningar med de material man för stunden har tillgång till. Det betyder att allt som skapas och dess estetiska uttryck är helt beroende av var du är rent geografiskt, vilken kunskap du eller någon du känner besitter samt var du befinner dig i någon av de åtta årstiderna. Olofs konstnärliga praktik

bär på samma typ av improvisationstradition där han låter material och arbete visa vägen – var han och hans konst till slut kommer att landa är något han sällan vet på förhand. Genom att låta material såsom glas, pinnar, buntband, myrull, plastpåsar eller valben agera vägvisare skapar Olof och Silje materialpoetiska kompositioner där till synes vardagliga och allmänmännsliga saker förvandlas till fängslande historieberättare.

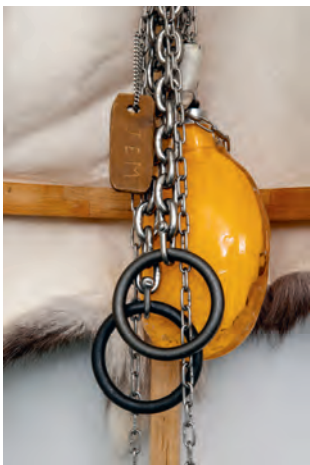
Olof Marsja: Improvisation är ett väldigt fint sätt att beskriva vårt arbete, att man tar vara på allt material man hittar utan att veta vad det ska bli av det. Jag har nog inte tänkt på mina arbeten på det viset innan jag såg din konst, Silje.

Silje Figenschou Thoresen: Vi samer lyfter gärna fram duodjin (duodje/duedtie) när vi talar om samiskt konsthantverk. Traditionell duodji tar väldigt lång tid att göra, det är ett hantverk som kräver en viss typ av skicklighet och kunskap. Eventuellt beror det på att vi samer har blivit utmålade som ett dummare och latare folkslag. Då vill man kanske hellre visa upp det där komplexa arbetet som tar fyra vintrar att tillverka. I min konst lyfter jag snarare fram sådant som är mer improviserade "lösningar", vilket också är en typ av samisk designtradition. För mig är traditionen med improvisation egentligen mer värdefull än duodji. Den har gjort mig rik på kunskap om material och skänkt mig stor självständighet i mitt arbete.

Olof Marsja: Duodji och att arbeta med händerna har alltid varit närvarande i mitt liv. Som liten tänkte jag inte så mycket på det, men som vuxen har jag förstått att slöjd och hantverk inte är något självklart för alla. I min samiska släkt så finns det människor i alla led som arbetar med händerna och gör egna saker. Det känns så himla fint. Jag har ▶

FOTO: DAVID ENG

FOTO: DAVID ENG

VERK

OLOF MARSJA
*Tänk om Björnen är
Solen och Solen är
Björnen, 2021.*

FOTO: BODA ROHSSKA

Olof Marsja (f. 1986) är född i Gällivare (Váhtjer/Jiellevárre), Sverige/Sápmi, men bor och verkar numera i Göteborg. Hans konstnärliga praktik undersöker ämnen såsom historia/historielöshet, identitet och mytologi. Marsja är utbildad vid Konstfack där han år 2017 tog sin BA i Arts, crafts & design och har även studerat vid Samernas utbildningscentrum samt Bildkonstakademien i Helsingfors.

fått med mig så mycket från den närvaron, både som konstnär och konsthantverkare.

Silje Figenschou Thoresen: Under min uppväxt talade vi aldrig om ett pengavärde i de material vi använde. I mina verk försöker jag avlägsna mig från det faktiska ekonomiska värdet av materialen men ibland är det svårt. Jag har två skulpturer som består av hundra år gamla valben som jag hittat på stranden. Det är ett dyrt material i den bemärkelsen att det numera är ovanligt att hitta i naturen. Samtidigt kan en fin bit frigolit också ha ett högt värde även om den inte är sällsynt eller dyr ur ett ekonomiskt perspektiv. För mig tenderar värdet på materialen att förändras från situation till situation.

Olof Marsja: Jag håller med. Det är som att jag skapar relationer till materialen och på så vis blir inget material mer värdefullt än något annat.

”Improvisationen uppstår när jag låter något annat styra mig och skapandet blir omedvetet. Då är det upp till materialet i stället för mina egna föreställningar, förväntningar och idéer.”

VERK

OLOF MARSJA
Tiden, 2021.

FOTO: DAVID ENG

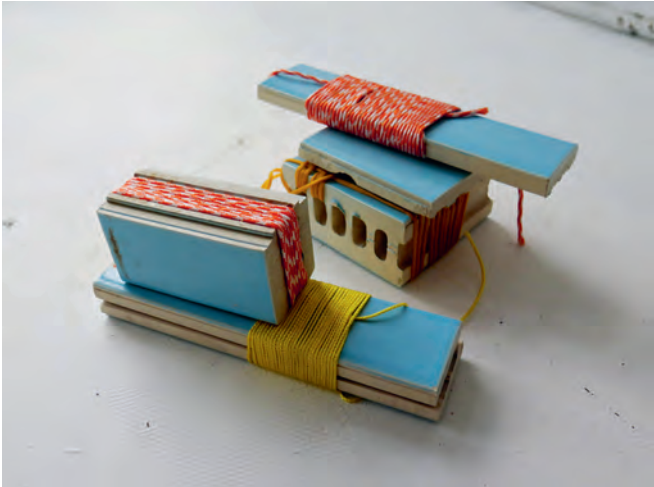
Vissa material är kanske nödvändigtvis inte mer värdefulla ur ett ekonomiskt perspektiv, utan besitter istället olika emotionella kopplingar som kan bli mer känsligt att arbeta med. Till exempel har jag väldigt svårt att arbeta med renhorn. Det är ett så otroligt laddat material.

Silje Figenschou Thoresen: Renhornet är verkligen symboliskt. Så fort du arbetar med det blir du plötsligt supersamisk!

Olof Marsja: Exakt! Jag kommer ständigt på mig själv med att försöka hitta sätt som gör att den där starka symboliken tonas ner och neutraliseras, men det är svårt.

Silje Figenschou Thoresen: Jag tror inte att det går. Kanske om hundra år. Jag jobbar ju egentligen med alla sorters material, men jag skulle aldrig arbeta med renhornet i min konst. Det går inte. Det finns många förväntningar på oss samer att vi ska arbeta med naturmaterial, och det gör vi, men vi jobbar ju lika mycket med plast, remmar, rep etcetera som vi inte hittar i naturen.

Olof Marsja: Precis. Men trots detta så har jag ändå

Silje Figenschou Thoresen (f. 1978) är född i Kirkenes, Norge/Sápmi, där hon också bor och är verksam. Hennes konstnärliga praktik innefattar skulptur, installation och teckning. Figenschou Thoresen har en MA In Space från Konstfack och BA från Kunsthøgskolan i Bergen.

en konstig dragningskraft till renhornet. Jag tror att det handlar om att jag stör mig på att det är på det här viset. Jag vill inte att andra utomstående ska definiera och bestämma materialets konnotationer.

Silje Figenschou Thoresen: Du har helt rätt, men jag har inte klarat att bryta det där. Det finns en föreställning om att alla samer håller på med renskötsel, men så är det ju naturligtvis inte. Därför verkar många tro och förvänta sig att renhornet är det mest naturliga materialet för oss samer att arbeta med.

Silje Figenschou Thoresen: Jag kan fortfarande gå och vänta på att "trenden" med det samiska kommer att gå över. Det känns så konstigt att vi blivit populära inom konsten. Många av de samiska konstnärskap som lyfts fram under de senaste åren är de som aktivt ställt sig i opposition till det svenska eller norska majoritetssamhället. Men för mig kan samisk konst inte bara vara intressant i en svensk/norsk kontext. Den måste få vara sig själv. Jag hoppas att vi en dag ska kunna ta oss vidare från den här typen av narrativ där det samiska alltid står i opposition till övriga samhället. Och med det menar jag inte att den samiska konsten som ställer sig i opposition är ointressant. Motståndet är viktigt, men det är inte så jag vill arbeta i min konst. För mig kan inte det samiska alltid handla om motstånd.

Olof Marsja: Jag känner likadant. Det får mig att tänka på konstnären Rose-Marie Huuva som ställde ut samtidigt som mig i Karasjok (Kárášjohka) på Sami center for Contemporary art. Hon har varit verksam i över 50 år, och jag är oerhört glad

VERK

SILJE FIGENSHOU THORESEN
Serie under arbete, 2021.

VERK

SILJE FIGENSHOU THORESEN
Skjellakk på papper.
Från serien *The opens*, 2019.

”Det är frustrerande och otroligt tröttsamt att majoritetssamhället tror sig ha ’upptäckt’ samisk konst och samisk historia.”

att jag fick chans att ställa ut tillsammans med henne. Samtidigt känner jag en viss sorgsenhet – tanken på att det finns så otroligt många bra, speciellt äldre samiska konstnärer som i årtionden arbetat med frågor kring kolonialiseringen av Sápmi och det vita majoritetssamhällets övergrepp gentemot samer. Detta är frågor och begrepp som nu framställs som "nya" fastän de alltid funnits där. Det är frustrerande och otroligt tröttsamt att majoritetssamhället tror sig ha "upptäckt" samisk konst och samisk historia. Samtidigt så är det ju bra att det lyfts fram. Jag hade önskat att Rose-Maries utställning hade turnerat Sverige runt, så att fler fick chansen att ta del av hennes otroliga konstnärskap.

Silje Figenschou Thoresen: Jag tror det delvis beror på att vi samer arbetar med konsttraditioner som står utanför den traditionellt akademiska konsthistorien. Jag arbetar utifrån en icke-akademisk designtradition som ofta förbises som en historisk erkänd tradition. Mycket av det samiska hantverket ▶

VERK

SILJE FIGENSCOU THORESEN
Från serien *Present Stability*, 2014.

FOTO: MATTIAS LINDBÄCK

FOTO: DAVID ENG

handlar ju om att inte göra stor åverkan på miljön och lämna så lite spår som möjligt efter sig. Det gör att man rent historiskt inte kan spåra traditionen bakåt på samma sätt som med exempelvis keramikens tradition. På så vis tror jag att den improvisatoriska designtraditionen förbises och inte helt blir tagen på samma allvar som exempelvis duodji.

Olof Marsja: Duodji har en estetik som blivit mer accepterat av majoritetssamhället och erkänns därför som en tradition. Det finns en kvalitet i den typen av hantverk som också personer som inte är samer kan identifiera.

Silje Figenschou Thoresen: Exakt. För mig är improvisationen något som är bättre än jag själv och min hantverksmässiga förmåga. Improvisationen uppstår när jag låter något annat styra mig och skapandet blir omedvetet. Då är det upp till materialet istället för mina egna föreställningar, förväntningar och idéer. På så vis tvingas jag hämta intryck från det material jag har framför mig, vilket möjliggör för saker att skapas på sätt som jag själv inte hade tänkt ut. På så vis blir det ett samtal med materialet istället för att jag ska vara den allsmåttiga skaparen som tämjer det.

Olof Marsja: Detta går in i den klassiska dikotomin mellan teori och praktik. Att idén alltid är högre än

VERK

OLOF MARSJA
Tänk om Björnen är
Solen och Solen är
Björnen, 2021.

det man gör. Det är främmande för mig, jag som inte är så bra på att tänka utan snarare alltid vill vara i rörelse. Rörelsen och arbetet är en förutsättning för mig att kunna tänka.

Silje Figenschou Thoresen: När jag arbetar låter jag ofta materialet vara, det vill säga att jag ändrar ingenting. Är det en lång pinne sågar jag inte itu den, för en dag kanske jag plötsligt behöver den där långa pinnen. Varje gång jag tar fram kniven för att göra någon ändring i ett material så känns det bara som att jag förstör. För mig handlar improvisation om att inte omarbete ett material. Det sättet att arbeta blir på något sätt den bästa dialogen mellan mig och materialet.

Olof Marsja: Att låta ett material bara vara är också ett sätt för mig att inte fastna. Om jag går lös i ett material så kan jag tappa bort mig själv. Jag vill inte heller vara den där allsmåttiga skaparen, det sätter för mycket press på mig själv. Då försvinner det lustfyllda i arbetet.

Silje Figenschou Thoresen: När jag ser din konst, Olof, så kan jag ändå skymta detaljer hämtade från duodjin. Jag syr ju koltar och väver men jag använder det aldrig i min konst, det är som två skilda världar för mig. Det jag gillar just med improvisationen är att det inte finns ett slutgiltigt mål, jag tror att jag arbetar bäst när det är mer riktningsslöst och öppet.

Olof Marsja: Jag håller med. Många delar av min praktik handlar om att jag säger ”ja” till allt som kommer min väg, att säga ja till materialet, ja till formen, följa med i det som uppstår och att se var jag hamnar. Någonstans hamnar jag ju, och vad som kommer ske där vet jag inte. ●

”Motståndet är viktigt men det är inte så jag vill arbeta i min konst. För mig kan inte det samiska alltid handla om motstånd.”

Konstnärernas Riksorganisation.

FOTO: SARA EDSTRÖM

KRÖNIKA

De osynliga börjar synas

KATARINA PIRAK SIKKU var en av de första samiska konstnärerna som förvärvades till Moderna museet när hennes verk *Gállok-Kallak* köptes in 2017. Verket blev till 2013 i samband med protesterna mot gruvbrytningen i Gállok utanför Jokkmokk där Katarina bor och arbetar. Då polis kallades in för att avhysa demonstranterna la hon ut stora vita markdukar som på ena sidan fångade spår av poliser, aktivister och gruvbolagens fordon och på andra sidan plockade upp naturens avtryck.

Konsten har varit, och är, en stor del av motståndet mot det som är ett fortsatt kolonialt förtryck av Sápmi. Via konsten når diskussionerna ut till människor långt utanför Norrbotten.

Nordiska paviljongen på Venedigbiennalen förvandlas i år till den samiska paviljongen. Det är första gången Sápmi representeras som ett eget land på biennalen. Måret Anne Sara, Pauliina Feodoroff och Anders Sunna är de konstnärer som visas.

När detta nummer av KONSTNÄREN landar hos dig så har regeringen fattat beslut om gruvbrytningen i Gállok. Den nya näringsministern Karl-Petter Thorwaldsson säger att han älskar gruvor, så jag befarar att den kamp som Katarina Pirak Sikku bevarade spåren av redan 2013, och alla de som gått före och jämsides med henne, förlorade just detta slag.

Jag är född och uppvuxen och har bott och verkat hela mitt liv i Norrbotten. Här har det varit skogen, malmen och vattenkraften som varit den dominerande berättelsen om vilka

vi är. Det kallas för "Norrbottens teknologiska megasystem" och målar upp en bild som totalt osynliggör samerna, rennäringen och de naturvärden som inte handlar om ekonomisk exploatering.

Den samiska konsten var osynlig för mig då jag växte upp. Dock inte det samiska hantverket, det fanns runt omkring mig så till den grad att jag tog det för givet. Men under hela uppväxten och i min ungdom var det ingen tvekan om att en måste söderut för att bli något. Konsten fanns i Paris eller i Stockholm. Inte här.

Nu är situationen precis omvänd. Nu riktas alla blickar mot norr, och vi som bor här ser också oss själva och vår landsända på ett nytt sätt. Alla stora, avgörande frågor för mänskligheten tycks ta sig sina uttryck här. Och de tar sig som sagt högljutt uttryck i konsten. Bildkonstnärer som Liselotte Wajstedt, musiker som Maxida Märak och Sofia Jannok samt serieförfattare som Mats Jonsson har röster som hörs allt högre.

Uttrycken går in och ut i varandra. Att Venedigbiennalens tre curatorer för nordiska paviljongen är en samtidskonstcurator, en samisk forskare och en naturvårdare säger mycket om hur sammanflätat allt är. Och inte bara i Sápmi. Men jag tror att det här synsättet får oss alla att reflektera över vår plats och påverkan på jorden och varandra. ●

Sara Edström

konstnär och riksordförande
Konstnärernas Riksorganisation

Ju fler vi är desto kraftigare är vår röst. Bli medlem du också!
www.kro.se

Oklar pandemieffekt på konstförsäljning

Gallerier och konsthandlare noterar minskad omsättning. Men konstföreningar och offentlig sektor har ökat sina inköp och den svenska konstexporten pekar svagt uppåt. Det framkommer i rapporten Konstbranschen i siffror 2021.

Sedan 2017 har Konstnärernas Riksorganisation vartannat år publicerat rapporten *Konstbranschen i siffror*, som samlar statistik kring försäljning och försäljningsaktörer inom det svenska konstfältet.

De gångna två åren har som bekant präglats av pandemin, och för konstbranschen har det inneburit bland annat inställda utställningar och inställda mässor. Har försäljningen därmed i viss mån flyttat över till nätet? Bilden är inte entydig.

2020 uppgick försäljningen av konst med följerätt på svenska auktionshus

till 345 miljoner kronor, en svag ökning mot föregående år. I intervjuer med svenska entreprenörer som driver plattformar för digital försäljning av konst framgår att viss tveksamhet infunnit sig på marknaden. Beslutscyklarna har blivit längre, uppger de intervjuade.

Innehållet i *Konstbranschen i siffror* begränsas av den problematik som finns i att få fram officiell och aktuell statistik på området. 2019 var nettoomsättningen för svenska gallerier och konsthandlare 811 miljoner kronor, den lägsta siffran sedan 2010. Statistik för 2020 kommer i maj 2022.

Antalet konstföreningar fortsätter att minska. År 2019 fanns det 648 stycken. Konstföreningarnas inköp ökade från 50 miljoner kronor år 2018 till 58,2 miljoner kronor år 2019.

Offentlig sektor är en betydelsefull köpare av konst. Under 2020 uppgick

inköpen av lös och beställd konst (för fast installation) till 200 miljoner kronor, enligt den inrapportering som konstnärer gjort till Bildupphovsrätt. Kommuner svarade för 60 procent av dessa inköp.

Sverige exporterade år 2020 konst för ungefär 250 miljoner kronor, en svag ökning mot föregående år. Samtidigt importerade Sverige konst för cirka 460 miljoner kronor, en ökning med 72 procent mot 2019.

Jenny Damberg

Konstbranschen i siffror 2021 är producerad på uppdrag av Konstnärernas Riksförbund av Maria Adenfelt vid Governo och finns att läsa i sin helhet på kro.se.

UTSTÄLLNINGAR OM SAMTID OCH FRAMTID

t₀ – en ny era

Om konstens förnyelsekraft och det som väntar framöver.

Visas till och med 28 augusti.

Nordisk Salong 2021

En utställning om den samtida konsten i de nordiska länderna. Sista chansen.

Visas till och med 3 april.

Aquanauts – Expeditionen

Succéutställningen där fakta och fiktion ställs på sin spets.

Visas 7 maj–6 november.

H55 och Ung Svensk Form

Dåtidens, nutidens och framtidens främsta formskapare inom design, hantverk och arkitektur. Två utställningar i en och samma legendariska paviljong.

Visas 30 maj–3 juli.

Fler utställningar på dunkerskulturhus.se

Under våren visar vi inte mindre än sju utställningar.

Vi alltid har fri entré till våra utställningar på entréplan.

DUNKERSKULTURHUS

Konstnärernas Riksorganisation.

Så funkar Konstnärernas Hjälpfond

Konstnärernas Hjälpfond är Sveriges största enskilda fond för konstnärer. Varje år delar fonden ut cirka 5 miljoner kronor till behövande konstnärer. Ända sedan fonden bildades 1938 har Konstnärernas Riksorganisation utsett två ledamöter till styrelsen, men framöver ska vi utse fem. Just nu är det Lotte Nilsson-Välímáa och Filippa von Krusenstjerna som representerar KRO. Vi ställde ett par frågor till dem.

Hur fungerar Konstnärernas Hjälpfond? Var kommer pengarna ifrån och vem kan få del av stödet?

– Fondens pengar kommer ursprungligen från insamlade medel från Konstnärsklubben och Konstnärernas Vänner. Förmögenheten har växt via bland annat lotterier och donationer

och avkastningen delas stadgenligt ut till konstnärer som på grund av ålder eller sjukdom fått sin arbetsförmåga nedsatt och är i behov av ekonomiskt stöd.

– Det kan vara smärtsamt att inte kunna bevilja stöd då knappa ekonomiska förhållanden råder. Om den sökande till exempel bor i en bostadsrätt eller äger en fastighet så överstiger många gånger tillgångarna gränsen för Hjälpfondens möjligheter att ge bidrag.

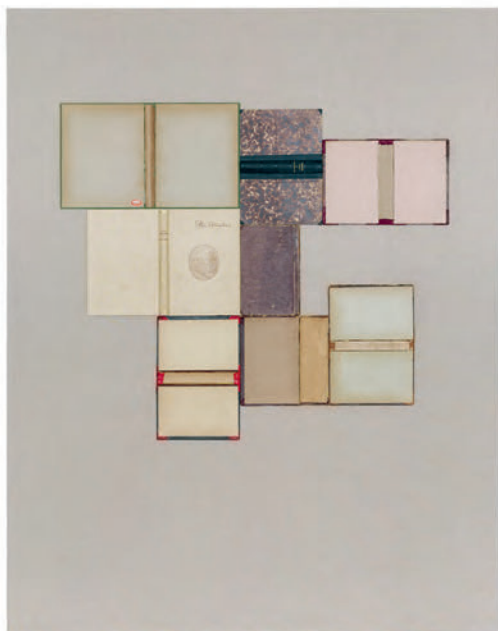
Vad har ni sett för effekter av hur pandemin har påverkat konstnärskåren?

– Det har faktiskt varit färre ansökningar än vad vi väntat oss kopplat till pandemin. Konstnärers villkor är tyvärr fortsatt utsatta. Om ansökningar uteblev på grund av att konstnärer har det

tryggt trots att vi blir sjuka eller uppnår hög ålder vore det såklart oerhört bra. Konstnärer har det fortsatt svårt, och vi är glada att hjälpfonden finns och hoppas att alla som stämmer in under kriterierna skickar in sin ansökan.

Läs mer på konstnarernashjalfond.se

Varje år delar Konstnärernas Hjälpfond ut cirka 5 miljoner kronor till behövande konstnärer.

David Svensson

Dalslands konstmuseum utställningar 2022

19 MARS–15 MAJ

ÖVRE HALLEN:
David Svensson

NEDRE HALLEN:
Trinidad Carrillo

GALLERIET:
Stina Karlberg
Gerlesborgsskolan

21 MAJ–28 AUGUSTI

ÖVRE HALLEN:
Kent Iwemyr

NEDRE HALLEN:
Annie Lindgren

GALLERIET:
Gerlesborgsskolan

3 SEPTEMBER–13 NOVEMBER

ÖVRE HALLEN:
Sonja Nilsson

NEDRE HALLEN:
»Jag kom ensam« *

GALLERIET:
Gerlesborgsskolan

* »Jag kom ensam« är en utställning producerad av Forum för levande historia, om de ensamkommande judiska barnen under andra världskriget.

Fri
entrée

ÖPPETTIDER:
19 mars–13 november onsdag–söndag 11–17
Juli alla dagar 11–17

Upperud, 464 40 Åsensbruk
Tel: 0530-300 98
www.dalslandskonstmuseum.se

Dalslands
konstmuseum

JURISTEN **Snart är skälig ersättning ett lagkrav**

Under coronaåren har bild- och formkonstnärernas dåliga villkor och utestängning från välfärdssystemen blivit alltmer tydliga för politiker och många andra. Det gör att de utredningar som fått i uppdrag att se över förändringar i regelverken som förbättrar konstnärernas situation är angelägna att följa, däribland DSM-utredningen.

DSM är en förkortning av "Digital Single Market", ett direktiv som antogs i EU våren 2019. Ett viktigt syfte med direktivet är att förbättra upphovspersonernas ersättning och villkor i upphovsrättsavtal. Hösten 2021 presenterade Justitiedepartementet sitt förslag till ny lagtext (Ds 2021:30). Det som nu kommer att få stor betydelse för upphovspersoner är de nya, tvingande lagkraven på skälig ersättning, rätten att ta del av information (minst en gång per år) om hur och i vilken omfattning ens verk har nyttjats. Om den ursprungliga upphovsrättsersättningen är oproportionerligt låg ska avtalet kunna

omförhandlas till en högre summa. Om de licensierade rättigheterna istället inte har använts under en period, kan upphovspersonen i vissa fall återkalla licensen.

Mycket bra på gång alltså, men de slutliga skrivningarna avgör om och hur gamla avtal kan omförhandlas, förbättras eller återkallas samt vilka parter upphovspersonen kan vända sig till med sina krav. Konstnärernas Riksorganisation arbetar tillsammans med flera andra upphovsmanorganisationer för att bestämmelserna ska bli så omfattande och starka som möjligt. Resultatet får vi till hösten. Men klart är att skälig ersättning snart är ett lagkrav, vilket är bra.

Det pågår också ett antal andra utredningar vars förslag ska förbättra villkoren för konstnärer, alla med sina förkortningar. En så kallad SGI-utredning föreslår ändringar i sjukpenningssystemet som gör att konstnärers varierande inkomster, där-

ibland stipendier, på ett bättre sätt läggs till grund för den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI), alltså den ersättning som utgår vid sjukdom och vård av barn.

Form- och bildkonstnärers verksamhet kallas i näringslivssammanhang ofta för "kulturella och kreativa näringar", förkortat KKN. De näringslivs-

stöd som tagits fram under

Corona-krisen har fungerat dåligt – oftast inte alls – för konstnärligt företagande, vanligen enskilda firmor eller enmansbolag. Det ska utredas närmare, och en strategi för hur

KKN ska inkluderas i näringslivs-, forsknings- och innovationssatsningar ska även presenteras nu till hösten.

Så med stöd av de pågående utredningarna och vår bevakning hoppas vi nu se en ordentlig förbättring av villkoren för konstnärer, inte bara i de enskilda avtalen utan också i våra välfärds- och företagssystem.

Katarina Renman Claesson

FOTO: KATARINA RENMAN CLAESSION

**KÖRS
BÄRS
GÅRDEN**

LARS OLOF LOELD: SUB ROSA - STRANDSKOG SOLNEDGÅNG

Övriga utställningar, öppettider mm, se vår hemsida
WWW.KORSBARSARGARDEN.SE

KONSTHALL SKULPTURPARK KONSTVERKSTAD BISTRO/KAFÉ
800 m söder om Sundre Kyrka, Gotland

KONSTEN ATT GÖRA KONSTEN

VKG

**VADSTENA
konstgjuteri**

B Bildupphovsrätt

Bildupphovsrätt företräder runt 150 000 bild- och formkonstnärer i hela världen. Vi skapar avtal för ersättning och ser till att kulturskapare får betalt när deras verk används. Bildupphovsrätt i Sverige drivs utan vinstintresse.

ÅSA BERNDTSSON

Större chans att kunna leva på sitt yrke – om Sverige gör rätt!

Nu ligger ett förslag på bordet om hur EU:s upphovsrättsdirektiv ska införas i svensk lag. Men tyvärr är det inget bra förslag. Allt är anpassat efter film och musik, och att det finns konstnärer, fotografer och illustratörer som också behöver avtal om användning och betalning tycks ha gått Justitiedepartementet förbi.

Vad är det jag är missnöjd med då? Jo, nuvarande förslag riskerar bildskaparnas möjlighet att förhandla om ersättning med de plattformar och tjänster där våra bilder används. Detta tänker vi på Bildupphovsrätt inte acceptera stillatigande, såklart.

För bildskaparna finns i 99,99 procent av fallen inga problem med att bilderna laddas upp i sig, men i 99,99 procent av fallen finns problem med att inte få ersättning för sitt arbete med att skapa bilderna. Om bilder inte omfattas av den nya lagen kommer användarnas position inte heller att förbättras, utan osäkerheterna kvarstår i ansvarsfrågorna.

Vi bildorganisationer kommer nu att informera och uppvakta riksdagsledamöter i olika utskott och departement. För nu gäller det att alla har rätt information. Det är bekymmersamt att kunskapen om hur det är att verka som bildskapare i Sverige inte är högre. Eller hur ska man annars se på faktumet att vi så ofta ställs utanför lagar och

ersättningssystem? Vi vet ju att vi bildskapare behöver lagstiftningen i ryggen för att få företagen som driver plattformarna till förhandlingsbordet. De kommer inte frivilligt.

Upphovsrättsdirektivet som ska implementeras ger en unik möjlighet att jämna ut den skeva maktställningen på den digitala marknaden. Men bara om det direktivet skrivs in i lagen på rätt sätt.

Vi behöver en juste upphovsrättslagstiftning i ryggen, det skulle hjälpa oss att komma fram bättre på den kommersiella marknaden. Vi vill kunna leva på vårt arbete.

Det är så mycket som under pandemiåren ställts på sin spets för oss bildskapare. Många brister i systemen och gamla svårigheter har blivit ännu synligare och nya har uppstått. Vi bildskapare hade inte gott om pengar tidigare, och nu är hålen i fickorna ännu större.

Nu finns chansen att komma tillrätta med bildskaparnas situation – en bra upphovsrättslagstiftning är det mest grundläggande för att Sverige ska ha professionella bildskapare även i framtiden.

Så kom igen, lagstiftare! Nu har ni chansen!

Åsa Berndtsson

ordförande
Bildupphovsrätt i Sverige

DATUM ATT HA KOLL PÅ 2022

Sista registreringsdag 2022:

IR (ersättning för skolkopiering): 31 mars

TV-ersättningar (Öppet arkiv, vidareändnings-ersättning): 30 april

IV (ersättning för offentliga verk): 15 september

Till flera av våra ersättningar för upphovsrätt behöver du hjälpa oss med information. Detta för att vi ska kunna fördela de pengar vi på olika sätt samlat in så rättvist som möjligt.

RAPPORTERA VERK I TV FÖRE VALBORG

Bildupphovsrätt administrerar tre ersättningar för medverkan i tv. För två av dem gäller att den 30 april är sista dagen att rapportera verk för att komma

med i årets fördelning. Vi vill särskilt uppmärksamma dig som arbetat på uppdrag för SVT eller UR att söka ersättning för vidareändring.

DAGS ATT REGISTRERA PUBLICERADE VERK FÖR IR

Just nu kan du söka IR för bilder i tidningar med publiceringsår 2021 och i böcker publicerade under åren 2017-2021. Sista anmälningsdag är den 31 mars 2022. IR står för Individuell reprografiersätt-

ning och är en upphovsrättslig ersättning för den kopiering som sker lagligt på de skolor och arbetsplatser som har kopieringsavtal med Bonus Copyright Access. Läs mer om IR på bildupphovsratt.se.

ÄR DU KONSTNÄR OCH BEHÖVER HJÄLP?

Tillfälligt stöd vid sjukdom eller
årlig pension från fyllda 65 år

**KONSTNÄRERNAS
HJÄLPFOND**

08-767 30 00

www.konstnarernashjalfond.se

Planerade utbetalningar 2022

"När kommer pengarna?" tillhör de vanligaste frågorna vi får. Vi kan tyvärr inte ge exakta datum redan nu för när utbetalningarna kommer. Det är flera faktorer som inverkar på detta som vi inte kan styra över. Men i listan nedan ser du vilken månad vi planerar att betala ut pengar för olika ersättningar. Vi hoppas att det ska vara till lite hjälp i alla fall!

MARS: Följerätt, reproduktion

MAJ: SVT/UR

JUNI: Följerätt, SVT Öppet arkiv

SEPTEMBER: Reproduktion, vidareseändningsersättning

NOVEMBER: Följerätt, SVT/UR, IR

DECEMBER: IV

Varje droppe färg i avloppet är en droppe för mycket

Du kan bidra till en bättre miljö genom att välja att måla med kadmiumfria färger och ta hand om dina färgrester på rätt sätt.

Mer information om hur du målar miljöanpassat finns på www.kappala.se

KÄPPALA
För renare sjöar och skärgård

Konst och kultur
Lagårn i Ullsta
Stjärnhov

Konstevenemang 2022

Konstsalongen
Jurybedömd utställning
med 35 konstnärer från åtta län
7 maj - 5 juni
www.konstsalong.se

Ullsta Konstpromenad
Två km konstupplevelse
med 28 konstnärer
21 maj - 31 augusti
www.kultur57.se

Kultur57

Sommarens evenemang
samt adress och vägbeskrivning
www.lagarniullsta.se

GNESTA KOMMUN **LAGÄRN I ULLSTA** **KULTURENS**

Ditt konstnärskap i fokus

Vad vill du skapa? Vi har konstnärsmaterial av hög kvalitet för att du ska kunna förverkliga dina idéer och utvecklas som konstnär.

Kreatima by panduro

Kungsgatan 58, Stockholm

Öppettider: Vardagar 10–18, lördagar 10–17, söndagar 12–16 • Se hela vårt konstnärssortiment på kreatima.com

Foto: Antony Merat

Konstnären Monica L Edmondson i sin ateljé och glasverkstad strax utanför Tärnaby. Monica har tecknat Gefverts Konstnärsförsäkring, en företagsförsäkring för konstnärer, genom sitt medlemskap i Konstnärernas Riksorganisation.

Gefvert har försäkrat konstnärer, konsthantverkare, illustratörer och designers sedan 1974. Genom åren har vi förfinat och utvecklat våra försäkringar i nära samarbete med våra samarbetsorganisationer och professionella utövare.

Som medlem i Konstnärernas Riksorganisation får du rabatt när du tecknar våra försäkringar. Hör av dig för en kostnadsfri analys av just dina behov.

Rätt skönt att ha allt försäkrat

Ring oss på 08-440 54 40 eller besök gefvert.se · Vi är en del av Söderberg & Partners

Gefvert

